

Ljubljanski

NOVON

Leposloven in znanstven list.

Izdajatelji: Jos. Jurčič, Janko Kersnik, Fr. Levce, dr. Ivan Tavčar.

Leto I.

V Ljubljani, 1. maja 1881.

Štev. 5.

Prorokovanje.

Zložil Ivan Jenko.

Sj, leži gorjé na tebi, stari Korotàn!
Hlapeci so sinóvi tvoji, tujčev tí tlačàn.

Po goràh, kder bógom dédi vžígali so dár,
Tuji rod gradí gradóve nam na srám in kvár!

Kám poljáne, kam so gózdje, kam so nam vasi?
Razgrabili so je tujci, hlapeci njih smo mí."

Táko tóži Branko sívi, klicat gré sinóv;
Snáme ščit in meč opaše ter zapali kròv:

„Vzéta nam je očevína, a zamán je bòj;
S hribov na dolí, ravnine vrè sovražni ròj!

Kdor ne vé služiti vragu, kdor ne zná strahú,
Béži proč iz dédne zémlje, ískat si mirú!

Dòlu vábe réke bistré, vábi nas poljé:
Tam po starej pravdi brátje svòbodni živé!"

Sédem krépkih sínov zbere k sebi Brankov glás,
Da ostáve v Korotánu drago dédno vás.

Šest je izmej njih junakov, znan jim boj in smrt:
Meč desníci je oróžje, v sreci gnév in črt.

Sédmi, déte mladoliko, ž njimi rad ne gré,
Tòči mu okó otròčje na obráz solzé.

Véde je iz očevine pot na južno strán,
Kder poji grmčca Sava Sórskih tál raván.

Tamkaj ôtec se ustavi, sínom govori:
„Zrle niso krajev lepših nikdar mí očí!

Prevesélo se razpénja jasni lok nebá,
In ponósno ga podpíra sinji pás gorá!

V glásno pozdravílo réke nam bobné okróg,
Šepetá o mírnej sréči nad vodámi lóg.

In šumé zelèni gôzdje, a polje cvetè,
Vrédno, da v krvavem bôji ób-nje mož umrè!“

„Oj ti pólje, rávno pólje, bódi ródu v stán!
Oj ví góre, strme góre, vragu stójte v brán!“

Meč in ščíte odložili ter stesáli vás;
Zibal skôraj se na njivi zláti jim je klás.

Kaj po górah, kaj po sélih klíče róg na bôj,
Da od Save daleč k jugu vrè junakov rój?

Oj na pómoč brate zóve hrabri Ljudevít;
K njemu četa vrla spéje, s tujcem se borít.

Tam so v bojih krí gazíli, a prilétel glás,
Prižalóval je čez méjo k Sóri v tiho vás:

„Ljudevít, ponósni sókol, bil se k víšku vzpél;
Njemu vrag je perutníci z bridko strélo vzél!“

Zažari se podnebésje, v bég ljudjé tekó:

„Franki sílni s Frijuláni kóče, hléve žgó!“

Méče prinesó junaci, mlát in ščit na dán:

„Hój, na brán v krvavo séčo, bratje, hój na brán!“

Zbere sedem krepkih sínov zópet Brankov glás,
Da ostáve v Sórskem pólji novodvórno vás.

Prédno v boj otíde ž njimi, stavec govori:

„Od premnóžja vragov ljutih ne otmè nas krí!

V bôji svétem vas in mene čaka slavna smrt;
A v denášnjem dnevi bode ves nam ród zatrt.

Ne zatrt. — Najljubše déte mojih poznih lét!
Vrni se ter súženj órji zdanji otčev svét.

Glédi v tlà, pripógnen hódi in zakóplji mèč,
Da se vragu ne zablísne, smrtjo mu pretèč!

A za tóboj vnuci tvoji in za ródom ród
Hlapci bodo v svojej zemlji, tujec njih gospód.

Mej naródi jih ne bode svét ohóli znál,
Njih običaj in zakone, pravdo njih teptál.

A napósled zóra póči, pride vèlik dán,
V gnévu spóne si želézne razdrobí Slován.

Mej vrstó naródoz svitlih zadnji stópi brát,
A ne bója, mir in spravo njim oznanjevát.

Známenja teh časov daljnih vnukom prorokúj,
Da ne zátre jih v brezupu samosílnik tuj.

Réci, kadar tvoj iz zémle meč izraste sám,
Da premalo v Sórskem pólji vragom bode jám.

A iz naših gróbov starih bór ozelení,
V oznanflo, da je konec bridkih lét in dnij.

Déblo silno mu razgrne v sedem se vrhóv,
Ter pod njim si v zvézo róke sedem dá rodóv."

Šel je Branko, šli sinóvi bitvo zadnjo bít,
Šli sovražnike junaški z mečem so kosít.

A nobeden se pod dômač ní povrnil stròp,
Tuji meč na Sórskem pólji vzkópál jim je gròb.

Bránkovo prorokóvanje od nekdánjih lét
Tajno v srci vérnem hrani ves posávski svét.

P o z i m i.

 Le padaj, padaj, beli sneg,
Zapadi dol, zapadi breg,
Na bregu malo hišic
In v hiši sladko ljubico!

O, letos tebe sem vesel,
Ne bom te več ko lani klet,
Ko hodil sem po bregu v vás,
Po snegu truden delal gaz.

Glej, čakal sem te prav teškó,
Teško sem čakal pust s tebó,
Da vzamem ljubo z brega k nám
Oj, tjakaj v beli gornji hram.

Ivan Resman.

Rokovnjači.

Historičen roman.

Spisal Josip Jurčič.

(Dalje.)

Na ta način je Poljak vsak dan več slišal in zvedel in začel je stvar premišljevati. In skoro se mu je zdelo, da se je nekoliko preveč lehkomiselnost v njo vrgel in preveč samo sebe v opasnost porinil. On je bil lovec in kot lovec bi se mu bil le nekako zanimiv zdel lov na tatove, takó enkrat za izpremembo.

Zdaj ko je videl, da lov, ki ga je začel, nikakor ni kak posel za veselje in za zabavo in da ima tudi za njegovo prihodnost nevarno lice, bil bi, to si je na tihoma sam priznal, pač rad nekaj dal, ko bi se v celo stvar še ne bil mešal, zlasti ne po javnih oglasilih zoper Rokovnjače. Imel je vzrok zato in važen.

Ženil se je namreč. Kamniškega mestnega sodnika Gavriča lepa hči Rezika se je bila, in sicer brez prave brambe, udala, da se kot njegova žena preseli na Kolovec. Zadnjo nedeljo je bil uže prvi oklic tega zakona. Kaj je torej bolj naravnega, nego da je Poljak mislil, ko je videl, kakó nevarno je začeto postopanje za Rokovnjači: „Ko bi bila le ta moja ženitev uže prej pri kraju.“

Po drugej strani pa se je oglasil mož v njem in rekel je: ne, kar sem začel, to izvršim s pomočjo družih; odtegniti se zdaj ne morem, oporeči ne smem nič; da bi kdo smel reči, da sem se precej boječ umaknil, tega pa ne!

Tako je bilo mišljenje na Kolovci, ko je prišel Blaž Mozol s svojim poročilom tjakaj. Bilo je to poročilo precej zmedeno, malo je bilo prijemljivega na njem, mnogo nejasnega, a bilo je vendar nekaj. Zato je pa živahnega gospoda Poljaka silno zanimalo in skušal je iz Blaža stvar zvedeti bolj na tanko, da si v mnozem oziru zastoj. Ali Blaž je, bolj vprašan, menj vedel; le toliko je ponavljal, da je Grog Rokovnjač, in ne jeden zadnjih. O tem, to se ve, da ni bilo dvomiti, zlasti ne, ker je bil Naude, komaj izpažen, precej s tem

udal se, da je zginil s Paleževine. Prav na konci svojega pripovedovanja stoprav se domisli Blaž, da je Gropa Bojcu naročal, naj gre k Brdskemu pisarju, da Groggi nekaj o Francozih poroči.

Blaž se je začudil, kako je pri tem poslednjem poročilu Kolovski oskrbnik vesel in razburjen na noge poskočil. To se mu je izmej vsega najvažneje zdelo. Po tem je bilo mogoče najti sled še na dalje v tmino. Poljak torej Blaža izprašuje natančneje: ali ni morda še kaj več slišal, ali je gotovo, da ga je pošiljal k Brdskemu pisarju, kaj je ono o Francozih? Ali Blaž ni mogel ničesa več povedati, temuč spustil se je v svoja ugibanja: da so morda ti Francozje in ta njih Bonapart sami z Rokovnjači v zvezi in porazumljeni itd. S tacimi kombinacijami, to se ve, da Poljak ni bil soglasen. Videl je, da je Blaž vse povedal, kar ve, trebalo je zdaj na podlogi tega drugod iskati nadaljevanja.

Blaž dobi na svoje veliko veselje „obrok“ razpisane plače, ostalo pa mu Poljak obeta, kadar se stvar kaj zjasni. Mej tem naj Blaž sam gleda in pozveduje o teh stvaréh, ne bode na njegovo škodo.

Ko je Blaž s Kolovca odhajal in v gozd zavil, skozi kateri ga je steza domov vodila, začul je od veselja, ker mislil je o denarji in vinopitji. „Zdelo“ je bil popolnem pozabil.

Jednajsto poglavje.

Ker grad, blago in čast
Prišla je meni v last.
M. Vilhar.

Omenjenje Brdskega pisarja v Blaževej pripovedi je oskrbnika Poljaka napotila iti na Brdo, da se s tamošnjim gospodarjem posvetuje, kaj bi to vse pomenilo.

Grad Brdo je oddaljen jedno uro od Kolovca. Nekdaj lastnina ponosnih kranjskih plemenitašev Lambergov in pozneje Apfaltrernov, prešla je bila graščina ob tem času, ko se naša povest vrši iz lasti zapravljivih aristokratov, prejšnjih posestnikov, v roke marljivemu, podjetnemu in srečnemu plebejcu.

Ljubljanski advokat dr. Janez Burger je bil namreč 1803. kupil graščini Brdo in Voljši potok in je kot graščak opravljal posla patrimonijalne gospodske ter z dobrim gospodarstvom obe prej zane-marjeni posestvi spet povzdignil. Razumé se, da mej sosedu graščaki novi neplemenitokrvi naseljenec ni bil priljubljen. Čim bolj je bil

kak plemenitaš zadolžen, in se je imel báti, da tudi njegovo posestvo v tuje roke pride, v roke morda človeka, katerega oče je bil še odvisen kmetsk tlačán — in dr. Burger je bil res sin gorenjskega kmeta in si je le s svojimi študijami in svojim talentom tako visoko pomogel — tem bolj je po strani gledal soseda na Brdu, plebejskega vsiljenca. To se ve, da vsi tega niso njemu v obraz in naravnost kazali, ker jim je duševno povsod gospodarja pokazati mogel in so ga tedaj mnogo potrebovali. Dr. Burger je bil pa prebistrega duha in je pre-dobro poznal, da ne bi bil vsega tega prijateljstva „čutil“, da si je bil zopet na drugej strani preizobražen, da bi bil javno kazal, da ga čuti.

Bilo je torej povsem naravno, da je dr. Burger, kmetsk sin, ki se je sam višje povzpél, bil velik prijatelj Francozom, kateri so bili razklicali v svojej velikej revoluciji „égalité“, jednakoost vseh stanov in svobodni razvoj individuva. Za to je bil Francozom hvaležen, ker je videl, da se njihova pridobitev po vsem svetu razširja. Poleg tega, to se ve da, ni odobral nečlovečnosti in groznih prestopov te revolucije.

Francozje, ko so v našo deželo prišli, znali so se o razmerah in o sobah v njej hitro in dobro poučiti. Zato so pa tudi brzo vedeli kdo izmej odličnjakov deželanov je principijalen prijatelj jim, kdo protivnik. Tako je dr. Burger precej bil za „maira“ ali velikega župana za ves okraj francoske vlade imenovan. Prevzel je ta častni posel, ker najbrž bi mu v tedanjih razmerah tudi ne bilo dosti pomagalo braniti se ga.

Poleg Francozov pak si je s tem svojim mišljenjem dr. Burger Brdski še jednega prijatelja pridobil, prav blizu v soseščini, namreč Kolovškega oskrbnika Poljaka. Tudi ta je navduševal se za Francoze in njih ideje in sicer tem bolj še, čim mlajši je bil od Brdskega soseda. Takisto sta bila kot jednako misleča moža i dobra prijatelja.

Ko pride Kolovški oskrbnik z Blaževo novico na Brdo, najde gospodarja v svojej pisarnici v gradu pri tleh. Precej in brez okolišev mu Poljak pové vse, celò nekako hlastno.

„Kaj je po tem tacem storiti?“ vpraša Poljak naposled izkušnega Brdskega doktorja.

Čudeč se vsej stvari in zelò osupnen dr. Burger nekaj časa ni ničesa odgovoril, potem pa dejal: „Dober svet tu ni legák; premisleka bode treba, mladi prijatelj.“

„Jaz menim, da tu treba najprej, da svojega pisarja zaprete, krivooko človeče, katerega jaz nikoli nisem mogel videti. Iz njega bomo zvedeli več,“ reče Poljak.

„Ali ste dobro slišali, da je bil res moj pisar imenovan? Moj Janez Rak?“

„Prav dobro, vprašal sem možá večkrat, kakó je on slišal, a kakova zaména tudi ni verjetna, kajti Vi sami nemate tega Raka za svetnika.“

„Nikoli nisem mislil, da imam v tem pisarji poštenega človeka pri hiši, pridržal sem ga le, ker me je vselej preprosil, kadar sem ga iz službe podil. Ali da imam zaveznika Rokovnjačev pod streho, vraga...“

Zdajci Burger hitro sè stola vstane in položi prst na usta, da bi Poljak molčal. Bolj tiho mu dé: „Zdi se mi, da je bil tačas, ko ste Vi prišli, tu zraven v sosednjej sobi, dal sem mu bil dela. Morda je naju poslušal!“

Rekši gre mož po prstih izza stola in odpre zvezne duri v sosednjo sobo, kjer je pisar navadno prepisaval, kar je dobil.

„Ni ga tu. A bil je, pisanje na mizi je skoro še mokro. Poslušal je,“ reče gospod maire.

„Potlej mora še v gradu biti! Uiti nam ne sme!“ reče Poljak burno in hoče ven.

„Počasi, prijatelj, počasi,“ deje gospodar in potisne naglega sosedo na stol. „Če je ta malopridnik res tovariš Rokovnjaške družbe, kakor ste mi Vi povedali, veste (in tu je govoril gospod nekoliko bolj tiho): meni ni nič zato, če mi sam uide izpod moje strehe, rajši vidim, da je ubéžen zunaj, nego da bi imel znotraj svojih zidov zaprtega, a bi mi enkrat po noči, ko se ne bi nihče nadejal, cela divja tropa zarad njega pristavo zapalila ali grad napadla. Rokovnjači niso še tako zli; ako jih na miru pustiš, ostanejo navadno tatovje; hudiči pa so, če jih dražiš. To ste Vi skušali sami s konjem, in Boga zahvalite, če ste se tako cenó odkupili.“

Nevoljen in skoro užaljen reče Poljak:

„No, če bomo vsi tako mislili, mi omikanci tudi, potem je, to se ve, da žalostno. Slecimo srajco in dajmo jim jo. Od Vas, gospod doktor, bi tacega odgovora ne bil pričakoval. Oprostite mi, da naravnost povém, jaz mislim, da pogumni možje moramo...“

„Najprej previdni biti!“ seže mu doktor v besedo in ko hoče Poljak nadaljevati, ustavi ga rekoč z vsem svojim prijaznim mirom:

„Dajti mi le nekoliko besedij za pojasnjenje izpregovoriti, morda mi potlej ne boste z besedami krivice delali. Jaz ne storim nobednega večjega koraka zoper Rokovnjače, dokler nam vlada svoje pomoči ne dá, in sicer dejanske pomoči z vojaki, ne le s papirnimi ukazi in z željami, naj si občine pomagajo same. Jaz ničesa prej ne storim, ker vem, da ničesa ne opravi. Dobro sem premislil stvar, dosti uže o njej poročal v Ljubljano, ustno in pisмено, in ravno zdaj imam spet upanje, da dobomo pomoč od naše francoske vlade, ki je za javni red povsod še mnogo storila. Dokler se mi pa to upanje, kakor rečeno, vidno ne izpolni, t. j. dokler ne vidim dobrih vojaških pušk tu, ne storim nič. Nisem dovolj lehkomisljen, da bi svoje z velikim trudom vsega življenja pridobljeno premoženje v gotovo nevarnost postavljaj, a poleg tega ničesa ne dosegel in nikomur koristil. Kmet sam ne gre zoper nevidnega sovražnika. Ali če pojde vojak naprej, potem pojde tudi naš kmet za njim, tudi on je za red zavzet, in ako naredimo z vladno pomočjo mrežo čez celo Gorenjsko, potrebili bomo hitro naše velike gozde, kjer mora biti če ne največji pa gotovo najnevarnejši del teh pijavk naše dežele. Trdi se, da imajo v teško pristopnem gozdu Kamniškega mesta visoko nad izvirom Bistrice uže kar pol vasi lesenih hiš za zime. Blizu si jim tam ne upa nihče. In potem sem uže rekel, da je ta sovražnik povsem neviden, ne vemo koliko ga je. Enkrat se pokažejo posamezno, drugič potnike obstopijo po štirje vkup, drugod je bilo slišati, da jih je šestdeset hišo obstopilo, a pred dvema letoma je bila govorica, da jih je bilo celò tri sto zbranih pri Vodica, od koder so hoteli po noči na Ljubljano udariti. Poslednje je prav verjetno, če pomislite, do prav za prav ne vemo, kdo vse mej nami živi in se k Rokovnjačem šteje. Glejte, kdo bi si mislil, da mladi mož, ki je lepo kmetsko domovje kupil in lepo deklico pri sosednjej hiši snubi, kakor ta Nande, o katerem ste mi pripovedovali, ni nihče drug kot jeden njih! In moj pisar! Res da mu nisem nikdar krivice delal s tem, da bi mu bil kaj poštenja prisojal. Zato sem se ga sam varoval. Ali da je ud te tatinske družbe, kakor mi Vi poročilo prinašate — in sicer mnoge reči, ki se jih zdaj domišljam, kažejo, da je Vaše poročilo resnično — to mi vendar ni na misel prišlo. Bog ve, koliko je tacih še! To ljudi straši, in jaz moram reči, mene tudi. Človek ima rad svojega sovražnika, če

mora ž njim opraviti imeti, na svitem pred soboj, da ga vidi, koliko je opásen. V temo, ko ga ne vidimo, ali je pred nami, ali za nami, ne gremo radi v boj ž njim. — Sicer pa, kakor sem uže prej rekel, francoska vlada nam misli pomagati, precej ko najpotrebnejše druge upravne stvari uredi. Počakajmo in potrpijmo morda še nekaj mesecev, če smo morali uže tako dolgo potrpeti. Tudi Vi ne trosíte na svoj račun moči, preslaba je sama za-se, in z Vašim tantom skup sta preslaba, le verjemite mi.“

Ko je graščak tu omenil Poljakovega prihodnjega tasta, Kamniškega mestnega sodnika, domislil se je Kolovski oskrbnik svoje neveste, lepe Rezike, in morda ga je ta spomin tudi nekoliko nagnil, da se je bolj pohleven doktor Burgerjevim razlogom udal.

Govorila sta potem pri došlem kozarci vina še dolgo o stvari. Doktor je bil šel uže tudi iz sobe in se vrnil s poročilom, da je res pisar Rak na nagloma zginil iz grada in da ga ni najti. Uže sta bila pogovore zavila na druge strani, ko Poljak spet preide k prvotnemu predmetu in reče:

„Ali tega Vas še nisem vprašal, gospod doktor, kaj Vi mislite, kaj imajo Francozje opraviti v tej Rokovnjaški stvari. Zakaj je Groga naročal, naj vaš pisar „poroči, kedaj Francozje...“ Tu se ve, da zmanjka stvari in ne vemo kaj je rekel: ali kedaj pridejo, ali kedaj odidejo, pa kam, kje in zakaj? Kako pride Rokovnjač s Francozi v dotiko? Jaz sem precej mislil, da tukaj se vpraša za kake posebne bogáte Francoze, katere hoče soderga napasti in oropati. Kajti političnega uzroka kake zveze s Francozi in temi ljudmi vendar ne moremo iskati, tedaj ni družega nagona misliti, kakor kak samopriden, mislil bi jaz.“

Pri teh besedah je bil Burger vstal, lice se mu je nenavadno zresnilo, šel je po sobi gori in doli in dejál:

„Prijatelj sosed, to bi pa utegnulo resnično biti.“

„Kakó mislite?“

Brdski gospodar gre dvakrat po sobi sem ter tja brez odgovora in nazadnje, kakor sam za-se ponavlja:

„To bi utegnulo nekaj biti; nekaj sitnega in vélicegea. In ravno v mojem okraji? Nazadnje še jaz kot maire velike sitnosti dobim in cela dežela se zopet omaže na svojo silno škodo“

„Kakó mislite?“ vpraša Poljak, ki tega ni razumel, kaj doktor meni.

„Pač, pač utegne tako biti. Moj pisar se je ta teden več dni po Črnem grabnu klatil. Ko bi to vse v zvezi bilo! Vraga!“

„Ali jaz Vas ne razumem, če le za-se govorite, gospod doktor,“ reče radovedni oskrbnik.

Doktor obstane pred njim in reče:

„Veste, gospod sosed, da ste skoro gotovo pravo zadeli, če sumite, da hoté Rokovnjači Francoze napasti? Jaz se bojim, da je stvar s tem le v zvezi. Kakor veste, so Francozi našemu avstrijskemu papirnatemu denarju polno veljavo vzeli in plačevali smo jim z njim — žalibog! — le šesti del vrednosti, naredba, ki je poleg neusmiljenih družih denarnih eksekucij pri našem ljudstvu Francozom moralno največ škodovala. S tem papirnatim denarjem pa Francozi vendar kupčijo delajo, pošiljajo ga čez avstrijsko mejo in ga z dobičkom zamenjavajo. Tega denarja gre nekaj doli od Celja mimo nas po cesti v Ljubljano vsak mesec, navadno prvega. In čudno se mi še le zdaj zdi, da so naši ljudje tu po Črnem grabnu zadnjič dvakrat uže prej vedeli, kedaj bodo Francozje ta zamenjeni denar tod mimo nosili, da si jaz nisem nič vedel. Pripovedoval mi je to poštar. In glejte, denes je predzadnji dan meseca. Kaj ko bi zopet tu kaj tacega bilo? Ko bi na te Francoze Rokovnjači merili? Glede kase razumejo ti naši vladarji najmenj šale, zato gorje temu okraju, ko bi se jim kaj zlega zgodilo. Dovelj sitnostij smo uže imeli. Tu pa pač moram nekaj storiti, da vsaj svojo odgovornost zmanjšam. Menim, da je najbolje, da celo kombinacijo, — kajti kaj gotovega stvar vendar še ni — v Ljubljano poročim. To pa treba brž. Najbolje bi bilo, da bi sam šel v Ljubljano in osobno k Ms. Parisu, generalnemu tajniku našega intendanta. Pa ravno denes grem teško. Samo pismo poslati?“

„Dajte meni kako priporočilno pismo, pojdem jaz v Ljubljano,“ reče oskrbnik Poljak, „precej, konj je spočit, posebnega opravka nocoj nemam, jutri v jutro se pa uže vrnem, ali pa še to noč. To mi je ugodna prilika, da se še jaz seznanim s kacim gospodom francoske vlade.“

Doktor je bil s tem precej zadovoljen in je dejal:

„Jaz Vam bom dal priporočilno pismo do generalnega sekretérja; stvar samo mu boste pa ustno povedali, saj znate bolje francosko nego li jaz. Samo glejte, da še nocoj do njega pridete. Ne pozabite pa dostaviti, da mi ne poročamo dejanj in gotovosti, ampak da so to le naša ugibanja, naši računi na podlogi tega in tega. Če vlada

misli, da je treba kaj za nje previdnost storiti, naj stori. Ali če se bode izkazalo, da naše svarilo ni bilo potrebno, mi ravno tako malo zato odgovornost prevzemamo, kakor bi mogli ali hoteli odgovorni biti, ko bi tega, kar smo slišali, vladi ne naznanili.“

Doktor Burger potem natanko mlademu sosеду še enkrat ponavlja in razvija, kako in zakaj si on kombinuje možni napad Rokovnjačev, napiše pismo, in pol ure kasneje je Poljak na brzem konji jahal po cesti proti Ljubljani.

(Dalje prihodnjič.)

Iz Preširnovega življenja.

II.

Preširen v Ljubljanskih šolah.

Spisal Toma Zupan.

Menda leta 1812., proti vsem Svetim, kadar so se začenjale ta čas šole v Ljubljani, bila je okrog tako čestitega kot veleumnega moža Franca Ksaverija Kristijana, takrat na Rodinah župnika, zbrana ta-le vsakemu Slovincu znamenita družba. „Študent iz Žirovnice“, kakor so mu po rojstnej vasi rekli domačini, Matija Čop, in učenec latinskih šol Jurij Legat, nekoliko starejši od Čopa in s Sela te tiste župnije doma*), sta namreč prišla od svojega domačega župnika konec počitniške dobe se poslovit. Istega dne isto uro, tako je hotel prijazni slučaj, pripeljejo mati tudi ljubo dete, Frana Preširna, na Rodine iz enacega namena. V tem, ko je vnmal sila sposobni mož Kristijan vse tri svoje mlade župnijane k pridnemu izpolnjevanju ne obilih, a prevažnih učenskih dolžnostij, obrne se Čop do malega Preširna prašajoč: „Deček! mi li znaš povedati, kaj se pravi ‚prav dobro‘ francoski?“ „Très — bien,“ se vprašaneec brez pomisleka odreže. Čop, temu vprašanju odgovora menda sploh ne pričakujoč — ker še le jedno leto je bil Preširen na Ljubljanskej normalki — pohvali dete Preširna rekoč: „Le lepo napreduj, mali, potem utegne še kaj biti iz tebe“.

To je bil, kolikor se zdeti more, prvi sestanek dveh naših velikanov in po radodarnej usodi najbližnjih si rojakov. Kdo nas ne

*) Umrli upokojeni profesor francoskega jezika na dunajske univerzi 1879. leta, 85 let star.

bi zavidal očetovskega starčka Kristijana mej temi tremi svojimi mladimi župnijani na Rodinah to uro? Verjetno je, da se do tega trenutka Čop in Preširen osobno celo nista poznala, ali vsaj, da nista občevala: ker v tistej starejši dobi so le malo seznanjali se z manjšimi učenci oni višjih šol in še sošolci — tudi to je bil duh časa — so se pogostoma vikali mej seboj.

Bistra glava, ožje rojaštvo in le mal razloček v letih pa združi pozneje Frana Preširna z Matijo Čopom tako, da je Preširen brez Čopa in Čop brez Preširna le težko prebival, bodi si v šolah v Ljubljani, bodi si na počitnih doma.

Morda si bil, prijazni bralec, leta 1872. mej onimi, ki so se zbrali okrog Preširnovega doma v Vrbi. Menda ti, če si bil, do večera življenja ne bode iz spomina ta srečni dan, ki je ob pesnikovo zibel privabil naroda od Soče in Drave, od Kolpe in Save, in to ne najslabejših sinov in hčerá našega rodú. Saj ga je pa tudi praznovala narava sama: kako jasno je bliščalo solnce takrat nad Stolom in nad Triglavom; kako mil vetrec je božal valove Blejskega jezera, po kojih se je pevajoč vozila množica Preširnovih častilcev, iz bližnje Vrbe popoldan došla. — In nas vse je vodil nežnočutni duh onega izbornih naših mož, ki je moral vleči se vlni v prezgodnji grob nerazumet; kojega spoznanje bode pa brezdvombeno v vstajenje dvignilo se takrat, ko zavlada mej nami splošneje eleganca in srce.

Prav tam, kjer smo slušali to uro slavnostnih govornikov vnetim besedam; prav tu pod cerkvico sv. Marka, kjer je bila slikana od tal do vrha sv. Krištofa podoba, sta se učenca Ljubljanskih latinskih šol Čop in Preširen ob šolskih praznikih shajala najrajši. Prebirala sta tu pod cerkvico, zidano na najvišji vaškej krnici, v travi počivajoč knjige, ki so njijnemu duhu prijale takrat najbolj. Morda stojiš tu na kraji, kjer sta si stvarila ognjevita mladeniča svoje ideale: zidala si gradove v oblake. — Da! v oblake, ker niti Preširnu, niti Čopu ni dano bilo doseči onega vrhunca sreče, ki ga je vsak njiju zaželel na zemlji; ker ni Čop ni Preširen ni tega mogel storiti za narod in človeštvo, kar bi bila, ko bi bili daljši časi jima dani.

Uklanjajoč se britkej usodi je nekateri bralec z menoj vred — ob trenutkih odločenih takemu umovanju — uže o tej mogočnosti premišljal: da bi še dandenes mej nami bil lahko starina Čop in še mej nami 80letni starček Preširen svojo labudnico pevajoč. To bi se vnel sedaj ob teh modrih svojega ljudstva naš mladi narastaj; to bi se

jima klanjalo Slovenstvo; to bi starčka kot dragocen zaklad čuval ves narod; to bi ja ponosno znal dvigniti na krepke svoje rame — a čemu žale misli nadaljevati: ker od nekdanj uže mej nami skoraj največja naša sovražnica, smrt, tako dosledno žanje in tako hudo!

Prva leta v Ljubljani je stanoval Preširen, kolikor sedaj še vé sestra mu Alenka, pri nekeji Lizi na Poljanah.

Kako šoli prijazna je morala biti Ribičeva hiša tistih dnij, sklepaš, mladi bralec, iz tega, da so to dobo trije bratje-učenci: Fran, Josip in Jurij pri tej gospodinjji na Poljanah skupaj bivali. In kar opazujemo v Ribičevej hiši, ni osamél vzgled z Gorenjskega teh časov. Ni čudo tedaj, zakaj je prav višje Gorenjsko takrat, pa uže tudi v starejšej dobi poprej porájalo za vse stanove toliko odličnjakov. In ne le ožjej domovini so se svetila njihova imena; v glavnih mestih raznih kronovin, v cesarjevej prestolnici; da! v inozemstvu je od davno sém z odliko se klicalo marsikako gorenjsko ime. — Ali nam napredovanje kaže, ali žuga nazadovanje, beri, dobrohotni bralec, iz sedanjih naših šolskih poročil. Tebi, mlajši čitatelj, tudi radi tega govorim o tej vsakako znamenitej prikazni iz starejše zgodbe v domovini; da naj ti je ravnilo po poti skozi latinske razrede — dobro vem, dostikrat trnjevej tej poti —; a pomni, da prav ta steza mnogega zatajevanja tudi tebe utegne voditi do enacih najuzvišenejših poklicev ali pa vsaj do plodnega delovanja za ljubo domovino. — Skoraj bi ob teh treh študentih ne bila mogla vsemu kaj Ribičeva dasi dosti imovita hiša; a bil je bistremu Gorenjcu, pesnikovemu očetu, vse skozi pod rame seči pripravljen strijc mu Jožef Preširen: „stari naš strijc“, pravi pesnikova sestra Alenka, „ki so bili tako modri in dobri in so tako lepo izpolnjevali dolžnosti svojega stanu.“

V višjih razredih pa Preširen skoraj nič več ni domačih veljal, ker bival je kot odgojitelj v Cekinovem ali Pagliaruzzijevem gradu, sedaj Kozlerjevega posestva.

Kako se je učil Preširen v normalki in kakšen gimnazijalec je bil Preširen?

Nobeden zaznamek iz normalnih razredov tistih let mi ni bil do roke, zato naj za enkrat zadostuje ustno poročilo, da je bil Preširen v vsem vzgleden deček v normalki.

Štirje programi Ljubljanskih latinskih šol (Gymnasii academici Labaci) pa mi navajajo Preširna v prvem (in I. grammaticae classe,

1814), tretjem (in III. grammaticae classe, 1816), petem (in I. humanitatis classe, 1818) in šestem gimnazijskem (in II. humanitatis classe, 1819) razredu; vselej nad ono usodno potezo, ki je 5—7 odličnjakov ločevala od vseh prvorednikov ali nezadostnikov istega razreda. In sicer ni bil le pohvaljenec Preširen; ampak v 1. 3. in 5. razredu drugi in v 6. tretji obdarovanec.

Kam je Ljubljanski učenec Preširen na šolske počitnice zahajal?

Kaj ne, mladenič, ko pride tisti dan, da imaš pričalo v rokah; ko veš, da bodeš dva cela meseca smel biti pri dragih roditeljih doma; ko veš, da se boš sedaj po lastnej izbiri s tisto vednostjo ukvarjal, ki se prilega tvojemu duhu najbolj ter to dopolnjeval, kar ni zmogla mej letom vsa pridnost v šoli — kako poseben ti je ta čut! In če ti pridenem, da niti ena doba poznejšega tvojega življenja se ne bo mogla primerjati temu brezskrbnemu času, ki ti ga šola ponuja, ne toži me, da ti jemljem kolikor toliko poezije življenja. Ne! tega bi ne hotel — želel bi le biti ti resnicoljuben kazalec v tvoje prihodnje čase, a želeč ti srečo tvojih najlepših sedanjih: uživaj jih vselej neobtežano vestjo in privoli, naj se s teboj tudi jaz radujem tvoje mladosti edinih dnij.

Učenec Preširen je ob zlatej dobi šolskih počitnic prihitel k materi v Vrbo domov. Redno je prihajal dvakrat: o velikej noči in ob velikih praznikih iz Ljubljane. Vzbujena velikonočna narava in pa te jasne še snežene planine nad Vrbo: kaka čarobnost za mlado srce! Ob velikih počitnah pa je povrstoma dozorevalo ~~sadje~~ sadje ta prosta meseca september in oktober v očetovem vrtu, prav tik doli pod cerkvico sv. Marka in bilo mladeniču vselej v veliko veselje.

O velikej noči redoma ni hodil drugam; a ko je pa daljšo počitniško dobo odbival Preširen določeni si čas v Vrbi doma, rekel je vselej: „Sedaj moram pa še strijce obiskati“. Bili so to trije duhovni gospodje: Očetov strijc, torej pesniku stari strijc Josip Preširen, ta čas župnik na Kopanji; očetova brata ter pesnikú prava strijca Franc Ksaverij Preširen, sedaj župnik na Savi in Jakob Preširen, župnik v Borovnici.

Vsako leto priti k vsem trem in vsaj nekoliko bivati pri vseh, da ni bilo zamere, to je že terjalo nekake skrbne razvrstitve počitniških končnih dnij. Pa še četrtega moža iz sorodja nam je omenjati: Antona Muhovca, župnika na Štajarskem blizo Celja v Polzéli. Enkrat vsaj, kar je bil Ljubljanski učenec, menda po dokončanem 7. razredu,

kot logik, se je naš pesnik tudi k temu možu na Štajarsko v počitne podal.

Zato srečujemo zadnje dni meseca septembra in v oktobru čilega dijaka Preširna na potih, ki vodijo na Kopanj, do Borovnice, na Savo in najmenj enkrat ga vidimo tudi čez mejo mej Štajarsko in Kranjsko stopati. Na Štajarsko potujoč je Preširen menda slučajno sešel se s sedanjim 85letnim Kameniškim beneficijatom, Andrejem Valantom: ker pesnik kakor on, oba sta namenjena bila obiskati skupnega sorodnika, župnika v Polzéli.

Mladenič! ki hodiš ob počitnih šestokrat ta pota: po rojstnem pesnikovem kraji; okrog Borovnice; okrog Kopanja in na Savo ter kreneš morda proti Štajarskej meji — navajajoč to ozemlje sem si menil, da ti bodo odslej toliko častitejša vsa ta tla: saj je stopala po njih mladeniča Preširna noga!

Da se pozabljenja otmó in ker po slučajih sošolstva vsakako spomina vredna postaja njihova osobnost, naj ti tu te Preširnovi součence naznanjam, ki so njemu samemu kot mladostni prijatelji bili dražji, in one, ki so po sreči življenja prišli v človeške družbi do znamenitejše veljave.

Ljubljanske gimnazije programa iz leta 1819. se držeč sem od tadanjih 51tih Preširnovih součencev 6. razreda naslednjim odličnejšim vsaj nekatere črtice pripisati bil v stanu.

Izmej vseh teh součencev najljubši je bil Preširnu Simon Volk, rojen na Brdih, Radovljiške župnije, in umrl kot Radovljiški dekan. Menda ja je v posebno prijateljstvo zedinilo bližnje rojaštvo in brezdvombeno je vplivala na Preširna ona Volkova individualnost, ki bi jo — naj si smem tu izposoditi svetih besedij — najlože znamoval z izrazom „Verus Israelita“. Saj je tega svojega prijatelja s šolskih klopij sestri Alenki pesnik sam v poznejšem življenji opisoval govoreč: „Tako nedolžen je bil ta Simon Volk kot učenec!“ — Zvest prijatelj v latinskih šolah in posebno še pozneje kot uradnik je bil Preširnu bivajočemu v Ljubljani, Ludovik pl. Azula, rodóm Ljubljančan. Ljubljanskej deželnej sodnji svetnik je Azula postal in pozneje deželne nadsodnije svetovalec v Gradci umrl. Baron Mihael Zoisova hiša št. 18. v Križevniških ulicah je bila kedaj Azulova posest.

Ostali Preširnovi sošolci iz 6. razreda so naslednji: Oton grof Barbo-Wachsenstein iz Rakovnika. V kakšnej zvezi da je bil ta grof Oton z bivšim poslancem, grofom Josipom, nisem do dobrega zvedel. —

Josip Begelj, rojen iz Crkljan; zamrl kot lokalist v Stranjah pri Kameniku. — Josip Burger, iz Krašnje doma, zlasti v Metelčici dober pisatelj; leta 1870. umrl kot dekan v Šmartnem pri Litiji. — Ignacij Grum, Idričan; menda kot župnik v Adlešičah zamrl. — Filip Jakš, iz Ljubljane; umrl kot duhovnik v Ljubljani. — Štefan Kobal, iz Idrije rojen; kot lokalist v Zavráci zamrl. Bil je prijeten to mož, jako veselostnega srca. — Jurij Kosmač iz Loža, bivši skriptor v Ljubljanskej licejalnej knjižnici; znan „Čebeličar“, ki je leta 1872. umrl. — Ivan Petrič iz Ljubljane. Bil je tajnik ljubljanske deželne sodnije in je umrl z naslovom deželne sodnije svetovalca tudi v Ljubljani. Bivša znamenita predstojnica ljubljanskemu uršulinskemu samostanu, mati Alojzija Petričeva, bila mu je sestra. — Josip Piller, Ljubljančan. Postal je svetnik deželne sodnije v Ljubljani, kjer še živi. — Matija Poljec iz Gorijan; umrl kot duhovnik. — Ivan Potočnik iz Selec; umrl takoj, ko je mašnik postal. — Fran Prusnik iz Ljubljane; umrl kot kanonik v Novemestu. — Ivan Rant iz Ovšiš; umrl kot Velesovski župnik. Bil je ljub mož, ki je prav do svojih zadnjih dni v družbi učencev in omikancev sploh posebno rad zahajal po gorenjskih gorah. — Prim, Slivnik iz Gorijan; zamrl administrator na Svetej Gori pri Vačah. — Lovro Stupica iz Moravč, župnik v Godoviči; umrl v Dobu v pokoji. — Matej Svetličič, Idričan; umrl kanonik v Novemestu. — Pavel Šafar, iz Kamenika; umrl kot župnik v Dolu. — Anton pl. Scheichenstuel, Ljubljančan. Ta součenec je bil menda v vseh razredih pred Preširna lociran. Služboval je kot deželne nadsodnije svetnik in na zadnje bojè tudi kot deželnej nadsodnji predsednik v Tirolih. Bil je to jako darovit in v vsem življenji izvrsten mož: prikupen v občevanji, vedno vesel in poleg tega vrl katolik. Žena enacega mu duha, rodome Tirolka, je bila v Innsbrucku ustanovila sirotišno. — Andrej Tavzes iz Idrije; kot mašnik umrl. — Martin Urankar iz Krašnje; umrl kot župnik v Štangi. — Ivan Zavrl, iz Bitinja pri Kranji; umrl kot upokojeni beneficijar v Višnjeji Gori. — Ivan Žemva, iz Gorijan, lokalist v Dupljah na Gorenjskem; zamrl pa kot upokojenec v Kovorji. Slovel je po vsem Gorenjskem za večšega homeopata.

(Konec II. oddelka prihodnjič.)

Estetična načela pri obleki in stanovanji.

Spisal Ivan Franke.

VII.

Načela, da se je pri oblačilu ogibati vsega, kar je telesnej formi protivno, ne bo nihče oporekal. Zato bodi dovoljeno omeniti neke priprave, ki se sicer ne kaže očem, toliko bolj pa vpliva na formo života, namreč korset. Forma te mašine za stiskanje života je delana po modelu, ki ima veljati za vsako žensko, na individualnosti se ne gleda, korsetu se ne jemlje mera; če je preširok, nategnejo se motozi itd. Korseta ženstvu ne bode dotlej ubraniti, dokler ne bo prešla moda na sistemo svobodnega gubovanja. Vendar bi ga nežni spol ne smel zlorabiti in života ne tako neusmiljeno stiskati, kakor se še godi navadno, ali pa pri posebnih priložnostih. Greši se tako proti okusu in zdravju. Stisnena ženska ne more naravno sopsti, ne sope s pomočjo trebuha, ampak le s prsmi; če se količkaj zasope, dvigujejo se jej prsi prav vidno. Nekatere igralke pretirávají v strastnih prizorih to napačno sopenje tako, da se jim prav vidi, kako se mučijo. Lep pa tudi ni stisnen život; prvič je okrogel črez pas, kakor sod, drugič zmanjšuje okrožje črez pas, ker se spodnja rebra udajo, a rame in ledja se ne morejo stiskati. Preozek pas k tem partijam ni primeren in harmonija rasti je uničena. Ko vidi človek na podobah ne dolgo minulih časov ženske sila ozkega pasu, mislil bi, da jim je bila takrat ideal za to osa, ki je vsaj dovelj tanka. Videči tak ozek pas, čudimo se mu ali ne občudujemo ga in domišljamo se nehoté sile, s katero se je doseglo to pokvarjenje. Moda postavlja pas tudi više ali niže. Ni še dolgo tega, ko so se navduševale dame za kratek život, pasale so se visoko. V času Napoleona I. pasale so se dame dobro ped pod vratom, kolikor moči visoko. Nahaja se še dovelj podob iz navedenega časa, da se vsak lahko prepriča, je li to okusno ali ne. Previsoko pasanje okrajšuje preveč zgornji život, ki je potem prekratek in rame se vidijo primerno širše nego li so v resnici. Prenizko pasanje je še menj ugodno;

sploh se je prepasavati tam, kjer je život po naravi najožji, če uže mora biti naglašano. V naravi ni zaznamovan pri ženskej in je jedna njenih lepot, da zgornji del trupla prehaja v spodnjega v mehkih, upognenih črtah, zato ostane dobro umerjeno krilo brez naglašanega pasa, tako imenovana *princes roba*, najbolj ugodna in najlepša. V obče so ljudje harmonično v sebi rasteni, t. j. jeden del primeren drugim in skupnosti, le ta harmonija je različna: pri tankej visokej rasti drugačna, kakor pri kratkej in némamo razloga, rušiti jo. Z ozirom na modne žurnale stoji ženstvo na tem stališči: kar je tiskano, mora biti tudi prav in lepo. Toda kar je morda za jedno, ni za vse in vsaka bi imela malo preišljati, ali jej bode ta ali ona forma ugodna. Moda in obleka je stalni predmet ženskih razgovarjanj in marsikatera glavica preišljuje, kako bi se bolj mično in elegantno oblekla. V tem preišljevanji jo bo močno podpiralo, če pregleduje modne žurnale, zdaj skoraj vsakej dosežne od več let, in ako more, podobe kostimov prejšnjih časov, n. pr. 15. in 16. stoletja, in narodnih noš. Okrožje se jej bo razširilo in zadobila bo nekako spretnost v razsodbi, kaj je okusno, kaj ni, ker ženstvo ima navadno mnogo talenta za vprašanja, ki se dostajejo dobrega okusa.

Lasjé na glavi so obrazu to, kar je podobi okvir, obrobek. Izimši redke slučaje so temnejši od kože in kontrastujejo k tej prijetno glede svitlosti in povzdigujejo živahnost. Vsled tega ne sme biti frizura, če še tako umetalna, nikdar premogočna in taka, da bi vlekla vid in pozornost bolj náse, nego obraz. Velika, zelo široka ali visoka frizura vekša glavo neprimerno in kazi se skupna harmonija, ker glava, če sama po sebi v še tako lepej primeri k životu, postane preobilna; glavi najbližji del, vrat, vidi se preslab, da bi nosil z lahkostjo tako maso. Najbolj se to čuti, kadar se teme ali vrhna stran glave popolnem skriva in se ne loči, koliko je glave, koliko las. Ženskemu značaju je bolj primerno, temu bo vsaka pritrdila, urejati toaletu tako, da skupni vtis nareja vtis lahkega in gracijoznega, nikdar ne težkega, saj jim prištevamo mej drugimi dopadljivimi lastnostmi tudi lahko hojo! Le čestitati je ženstvu, da je one preobilne stavbe iz svojih in tujih las opustilo, vsled katerih je vrhna partija tako nadvladala, da je imela majhna ženska skoraj toliko glave, kakor zgornjega života. Lasje naj obraz obroblijujejo tako, da pride njegova glavna forma, oval, v veljavo, zato ni ugodno česati jih nazaj s čela, katero postane tako previsoko in četrerooglato, premoško;

kakor tudi ni posebno lepo, izpušati jih prenizko v čelo do obrvij. Grkinje in Rimljanke so bile v toaletnej umetnosti jako spretni; v idealnih kipih in v portretih videti je gledé frizure vselej lepa ovalna kontura ali obris obraza, čelo je bolj na tri ogle, lasje so čez ušesa položeni, da se le v spodnjem delu kažejo. Vsi umetniki, slikarji in kiparji so se držali gledé las in frizure več ali menj idealnih zakonov grške forme ali so pa pustili lase slobodno razgrnene. Razven lepega okvirja obrazu imajo lasje še drug posel, da napravljajo namreč lep prehod od glave na ramena in vratu ozadje. Na zadnjem delu glave in v tilniku je pravi prostor kazati bogastvo las. Kadar se nosijo lasje v mreži, naj bi ne bila nikdar jednake barve z lasmi. Drobnoblišketajoče se mrežice, na videz ali v resnici zlate in sreberne, tudi iz biserov, kakeršne so nosile Benečanke v 16. stoletji, delajo prav mičen efekt. Razločujejo se dobro od las in vidi se, zakaj so tako, bolj kepi podobno, urejene.

Pri nobednem delu ženskega oblačila moda ne poskuša toliko svoje moči, iznajti novosti, kakor pri p o k r i v a l u. Črni mrežasti vél (Schleier), kakeršnega so nosile in ga še nosijo Benečanke, pozabljen je pri civilnem svetu skoraj popolnem in le ženstvo bolj nizkega stanu nosi neko malo mrežasto stvar na glavi, katèra nekoliko nanj spomina. Tako velik, da seže vsaj čez rame in do srede hrbta, dá se jako lepo napravljati in daje nosilki nekaj zanimivega in je tudi eleganten, potem ni tako modni podvržen in velja jeden za dolgo časa. Zato bi smele za priložnosti, kadar je klobuk nepripraven, n. pr. na potovanji tako za izpremembo pripenjati si ga na glavo. Klobuk ženski je pravi proteus glede forme in krasbe, posnema mnogokrat one preteklih časov, toda tako površno, da izbriše značajnost in razločevalne momente. Najmenj mu pristuje sezati v moške forme, ker so pretrezne in prozaične. Varovati se je pa tudi druge skrajnosti, namreč oblagati ga preveč s krasbo. Močne in mej seboj različne barve v kolikor večjej masi nastavljati blizo obraza, temu ni nikdar ugodno, ker vlečejo pozornost preveč náse. Umetne, naravnim jako lepo ponarejene cvetice vsake vrste, trakovi in druge podrobnosti so gradivo, iz katerega se da sestavljati mična skupnost. Nojevo pero, belo ali sivo, od nekdaj uže v rabi za ta posel, je jedna najlepših, seveda tudi najdražjih krasb, zahteva pa pred vsem lepo narejen klobuk ali slammik.

Kakor rebra pride tudi ženska noga v velike stiske in mora trpeti marsikatera hudo stiskanje — zaradi lepšega. Noga mora biti

kar je móči majhna, to terja Evina hči od svojega črevljarja, naj dela potem kakor ve in zna, da le to doseže. V tem so dosegli Kitajci najvišji možni ideal; kitajska dama nosi šolničke komaj 4 palce dolge in 2 palca široke, ne more se torej z njo skušati nobedna Evropejka. Prosto ženstvo ima tudi na Kitajskem noge, kakeršne je Bog ustvaril, ker jih neobhodno potrebuje za hojo pri delu. Velika noga res ni lepa, v primeri k drugim udom premajhna pa tudi ne, ampak je karikatura. Tista sleparija, tist humbug, tista neumnost, delati opetnico prav visoko in staviti jo ne pod peto, kamor gre, ampak od pete naprej bolj v sredo podplata, vzame na videz nogi nekaj dolgoti, vzame pa tudi mogočnost lahke in elastične hoje, gotovost in gibčnost stopinje in prisili život držati se v nekeje nelepej, upognenej črti. Veliko bolj vspešno lepoti noge in vsega držanja bi bilo, ko bi dotične dame in črevljarji obračali trud, kar ga potrosijo zato, da bi nogo zmanjšali, na to, da bi se obuvalo lepo vleglo nogi po formah, ker ta je le malokdaj od narave spačena ali v neprimeri s telesom. Ker se je po navedenej slepariji skrajšana noga videla črez prste nekako debela in kepasta, iznašla je moda sedanjo špičasto obutev, in kdor hoče biti eleganten, mora se podvreči tej iznajdbi, katero bo morda v kratkem izpodrinila druga ravno tako protinavravna neumnost.

H koncu tega oblačilnega premišljevanja bodi omenjeno še pravilo, proti kateremu grešiti se modi včasih zljubi, pravilo simetrije. Človek ima levo in desno stran, obe strani jednaki dotikati se v sredi, t. j. ustvarjeni smo simetrično. Vsled te simetrije je nos, ker brez para in samec, v sredi in zahtevamo od njega, da stoji vertikalno, v simetričneji osi, ne po strani ali na pošev. Žensko vrhnjo oblačilo pa včasih pravo pot simetrične srede zatrè in jo zmakne po strani, na pošev; da bi lase vrhu glave tako preprečila, ne pride nobednej na um, vendar bi ne bilo nič bolj čudno. Klobuček nositi malo po strani je kaj drugega, klobuk je vrhu glave in ne vznemirja njene simetrije, ker se obraz vedno vidi.

Toliko o estetičnih načelih pri obleki. Drugi del spisa pride v drugem tečaju na vrsto.

Jezikoslovne razprave.

Kupálo.

Spisal Fr. Levstik.

(Dalje.)

Lehko je blagovoljni čitatelj uže v mojem zadnjem spisi uganil, da bi se poleg obrazov: krop-, koprn-, kopn- v slovanščini tudi bilo nádejati (hohnívemu obrazu: k̇ap-, kateri bi značil sploh „gorkoto“. Rés nam to potrjuje Linde v svojem poljskem slóvniki, kder pri besedi „gorac“ nahajamo: człowieka porywczego nazywamy gorąco k̇apane go. Koczyńskiiego grammatyka, 1780. l., III. 90., kar Linde nemški takó tolmači: kurz angebunden, hitzig, ter podaje potem še nekoliko primérov: gorąco cię k̇apano, skoryś nazbyt. Cnapius, adagia 1632. l., 263.; kto gorąco k̇apan y, prędko spłoszy ptaki. Potockiego Argienida, 334.; a pri besedi „k̇apan y“, partic. praet. pass. v njem tudi čitamo: bardzoś gorąco k̇apan y. Potockiego Argienida, 188., kar Linde tolmači s temi besedami: bardzoś prędki, porywczy, hitzköpfig, heiss vor der Stirne, ter priméta: cf. gorączka, in potem še dodaje: nie trzeba byđż gorąco k̇apan ym. Andr. Rysińsk. 51.; gorąco k̇apan i byli, prędko wyskoczyli, ze dżdzu pod rynnę trafili. Birkowskiego kazania obozowe, 1623. l. Poljska beseda: prędki, adj., znači: schnell, hastig, isto, kar: porywczy, adj., hastig, vor-eilig, jähzornig: hitzig, in samostavnik: gorączka, f., zaznamenáva: Hitze, Jähzorn, innerliche Hitze, Fieberhitze; a stari Slovén je „Fieberhitze“ brez okolíša imenoval: ognĩ, m., ignis, febris: ognĩmĩ žegoma, febricitans, v Ostromiri. Mikl. lex. Sam Linde krivo misli, da beséda „k̇apan y“ (part. praet. pass.) znači „gebadet“, in zatorej smo po doslédnosti prisiljeni soditi, če tudi on tega nikdér ne govori, da je „gorąco k̇apan y“ iz prvéne znáčilo: heiss gebadet; ali táka sodba je sama ob sebi végasta, in tudi jo krepko izpodbĩja zgoraj povédani prímer: gorąco k̇apan i byli, ze dżdzu pod rynnę trafili; kajti če je to rékanje v poljskem jezici dobilo začétek od „gorkih kopélij“, potem so brez dvojbe nezmíselne Birkovskega besede: goréce kópan i so bili, in zató so prišli z dežja pod káp. Vrhu tega človeka mahoma izza

gorke kopéli osvoji trudnost, kar je znano tudi prostemu narodu. Vse to nam jasno pripoveduje, da tu nikakor né misliti o glagoli, kateri staroslovénski slóve: k̑ap̑ati, novoslovénski: kópati, poljski: k̑apać, itd. ter znači: baden. Tréba je druge pomóci iskati. Vémo namreč, da časi kaka beséda še rabi v navadnem góvori, če tudi se je nje prvotni zmisel do konca pozabil. Takej besedi jezik v podporo pridene kakšno drugo, obče razumno, katera ima ist pomén. V Nemcih je često slišati in čitati: Leib und Leben; a tudi beseda „Leib“ je nekđaj značila: vita, das Leben, in zatorej Weigand, Wörterb. I. 925. učí: die pleonastische Redensart „Leib und Leben“ bildete sich, weil die alte Bedeutung von Leib (= Leben) schon entschunden war. Mimo gredé bodi rečeno, da i slovanska beseda: živót, staroslov.: životŭ, m. itd. iz počétka znači samó „vita“, in da je krivo le nemško zasekávaje, ako je to v nekaterem narečji zdaj tudi „Leib“. Zatorej vse tjakaj méri, da je poljska beséda: k̑apany iz prvíne uže sama zaznamenávala nekaj tacega, kakor „segrét ali razkúrjen, vróč“, a ker so to ljudjé pozabili kesnéje, bilo je zaradi tega v neprestano podslómbu treba dodati: goráco, adv., kar tudi vzraža: toplo v najvišjej stopinji, toplo do páljenja. Linde. Glagol: k̑apać, na katerem stoji: k̑apany, part. praet. pass., značil je morebiti „heizen“, ali kaj podobnega.

Tudi ruščini rabi podstava: kup- (staroslov.: *k̑ap-), heiss sein, brennen, o čemer svedoči tega jezika beseda: kupálinica, f., das Feuer auf freiem Felde, Bivouakfeuer, der Scheiterhaufen; vrhu tega je rus.: kupálo, n., das Brennkraut, ranunculus acris; litovski: kupolė (-lė) f., Johanniskraut, hypericum perforatum, vzprijéto je na pósodo; ruski: kupálinica, f., znači dalje: der Sturmhut, aconitum; a „Sturmhut“ se ruski imenuje tudi: ljútikŭ, m.: staroslov.: ljutŭ, adj., saevus, vehemens, violentus; srbski: ljut, adj., iratus, saevus; rus.: ljutyj, adj., grimmig, strenge, hastig, feurig; a „Brennkraut“ Čehu slóve: pryskyřník, m., in poleg tega je češki: pryskyřec, m., Brandbläschen, pryskyřice, f., Baumharz: goréča stvar, pryskyřičník, m., Gifhahnenfuss, Teufelsranunkel; poljski: prysk, m., glühende Kohlen oder Asche. Linde. Vse to nas vabi misliti, da pojem v ónih besedah, katere so vzdéte zgoráj oménjenim rastlínam: kupálinica itd., rés ne more biti drug, nego li v besedah: koper, m., anethum, kopríva, f., Brennessel, namreč: heiss, brennend. Ruski je dalje: kuporósŭ, m., der Vitriol,

kuporósnaja kislotá, die Schwefelsäure. Ta samostavnik bi jaz delil: kupor-os, dajóč mu obrazilo „os“, kakeršno je v srb.: prk-os, m., der Trotz: prk-o-njiti se, v. r. impf., zürnen; malorus.: dziv-osy, plur., Wunderding, priméri: kundosic, v., bei den Haaren reissen; češki: rak-os, rok-os, m., Schilfrohr; poljski: dziw-osy, plur., wunderliches Zeug, krzyw-os, m., krummes Ding, lat-os, m., einjähriges Thier. Mikl. Gramm. II. 327.

Kupálo.

Od podstave (rus.): kup-, staroslov.: *kap-, heiss, brennend, po mojih mislih treba tudi proizvajati ruskega slutvo-bogá po imeni kupálo, n. (*kapalo, v starejšem lici: *kapadlo), kar po vsem, kolikor sem do zdaj govoril o tej stvári, nikakor ne more značiti nič drugega, nego li samó: das Feuer (zur Zeit der Sommersonnenwende.) Beseda „kupalo“ je v tem zmisli zdaj malo ne uže zamrla, ker je krščanska véra izpodrínila véčno poganskih ^{izgovorov} nazivál in običajev, ako tudi ne vseh ter ne povsód jednako. V ruskem narodnem góvori še vender nahajamo: kupála, m., der Johannistag, Ívánŭ Kupála, Johannes der Täufer. Pavlovskij, russ.- deutsch. Wörterb., 2. Aufl., Riga 1879. Tudi neko poljsko narečje še govori: na kupajła, namésto: na święty Jan, zur Johanniszeit. Mikl. Gramm. II. 100. Te besede nikdér ne morem dobiti v poljskih slóvníkih, kolikor je meni dostopnih. Kupajło stojí namesto: kupadło, kakor poljski: brzechajło, Zänker, krzykajło, Schreihals, namésto: brzechadło, krzykadło. Mikl. Gramm. II. 100. Težko je, trdno reči, ali se je poljska beséda: kupajło hohnika iznebila stóprav kesnéje, ali je na pósodo vzeta iz ruščine. Vender se mi zdí resnici podobno, da so jo Léhi, koder jim še rabi, vzprijełi od ruskih sosédov, ker je tóli redka v poljščini, katera ima drugo, prostemu narodu povsód znano ime: sobotka, f., das Sonnenwendfeuer, in ker né verjeti, da bi zgoraj povedana beséda „kapany“ (part. praet. pass.) še imela hohnik v sebi, a „kupajło“ ne, če tudi sta obé ^{entstehung} vzniknili iz istega glagola, a ne samó iz istega korena. Vrhu tega né pozabiti, da se nahaja „kupalo“ v jedinih ruskih cerkveniŭ zapisih poznejše dobe, in da pisatelji uže néso tedáj znali prvotnega razuma rečene besede, ter so zaradi tega z velíko mrzostjo izrečno pripovedovali bajeslovno pomoto, kakor bi to bil res nekakšen bog poganskih časov. Da so v ruskem narodi malo ne usehnili vsi pravi in čisti viri ali studenci, kateri bi

nam svedočili, kaj si je ta beseda po resnici zaznamenávala, temu se né čuditi; kajti pobožni krščeniški, še posebno duhovniki, od katerih jedinih imamo najstarejše a skope zabeléžke, néso radi govorili o poganskej gnusoti; mnogim se je lepše zdelo molčati. Pri ostalih Slovanih, razven poljskega „kupajla“, tega imena uže ne dobođeš ni v staréjših spisih, ni v pripovédkah a ni v živem góvori, kolikor je meni znano, ter nikakor ne moremo trdno védeti, če li je, in katerim li Slovanom vrhu Rusov je nekđaj rabflo. Kakó hoče brez obile knjižnosti in zgodovinskih zabeléžkov drugače biti? Nikogar né tajno, koliko poganskih beséd so s takim potem ljudjé ali do dobrega izgubili z jezika, ali o njih do konca pozabili, kaj so iz prvíne zaznamenávali. To se je po nekaterih krajih zgodilo hitréje, a po drugih poznéje, kakor je k njim prišlo krščanstvo poprej ali kesnéje in kakor je ali zajétnéjše ali šibkéjše kalí obróidilo ljudém v srcih. Tudi si je misliti, da vsa slovanska plemena povsod istih imén svojim bogovom néso uže odtlej imela, od kar so se tóli široko raztegníla po zemlji, in da jih zatorej izvéstno uže néso iméla za ónih časov, kadar so prvič jéla v zgodovíni stopati mej druge evropske narode. S kratka rěči, nikdér na svéti néma tolike zméte in take zmési, kakeršna je v slovanskem bajeslovji, ki je za tega delj neizmerno težka védnost, ako tudi so bajeslovnega napisali uže mnogo, a malo na korist; kajti največ tega je ali glupo izmišljánje ali nekritično ugibánje ali samovoljno tolmáčenje. Vrh napake, oménjene uže poprej, da so domači pisatelji prepozno ter preskopo le tu in tam črhnilí kaj o katerem poganskem bógi svojega rodú, ker néso razuméli, koliko bi s tem bilo ustrezeno bodočim vékom, nahajamo tudi še drugo zlo: nekateri so namreč ostalih slovanskih plemén bogove nezgodovinski in brez vestí po sili vgnétali tudi v svojih rojakov božanstva. Tujih narodov knjižnici, ki so brez védnosti našega jezika pisali osobito o polabskih Slovanov bogovih, največ néso znali niti imén prav zabeléžiti, a še menj so mogli dobro pogoditi notranje svojstvo in značaj bajeslovnega bitja. Ali čémú bi jih kdo grajal, kà niti Slovan sam svojih bogóv poznéjša léta né bil (dóbelj vselej prav zapisati! V ruskih spomenicích čítamo: Dažba in Dašuba; Striba; Makoši in Mkoši; Semargla (acc. sing.), poleg: Dažibogŭ, Stribogŭ, Mokoši, vŭ Sima i vŭ Ríglá itd. A slovanska bajeslovna védnost je vrhu vsega tega vender brez dvojbe možna ter bode brez dvojbe tudi ustanovljena. Vrlo žal mi je, kà zdaj némam v roci bajeslovnih dél učenih Rusov naše dobe.

Poprój le mimo gredé v misel vzéte poljske beséde: *sobotka*, f., *Sonnenwendfeuer*, jaz ne bi proizvajal od „*sobote*“, *Samstag*, staroslov.: *sąbota*, f., *sabbatum*. Zdí se mi prenačlenjenost, jezikoslovne težave izpod nóg spravljati z vóhanjem tujega pridobitka povsod, kder koli slišimo glasove, po samem naključji podobne glasóvom te ali óne besede kacega drugega jezika. Tudi trebé na umi iméti, da je ta beseda po vsej prílíki ostala iz poganskih starodavnih časov, kadar Slovan še né poznal zdanje „*sobote*“ niti na pósodo jemál od sósédov toliko, kolikor poznéje, izvéstno vsaj ne bajeslovnega nazivála. Jezik slovanskega pleména kaže ogromno samorodno krepost: rék in gór, mést in vasíj je na široko po Evropi (vzníknilo iz njega tóliko, da se je čuditi, a kakó li ne bi domačim, jako číslanim, po tedanjem razumi svétim obíčajem bil mogel najti sam svojih beséd! Opómeniti je k temu, da na poljskej zemlji nahajamo obilo starodavnih, vmés tudi úže pred samim krščanstvom ustanovljenih vasíj in mést, ki se zovó „*Sobota*“ ali „*Sobotka*“, in da je „*Sobota*“ ali „*Sobotka*“ tudi mésto in góra v Šlezákíh, *Zobten*, *der Zobtenberg*.

O tej góri Šafařík piše: „dúležíté v nejednom ohledu jest prastaré jméno hory *Soboty* (nyní *Zobtenberg*), na níž Staroslované své přepamatné svátky, *Sobotky* jmenované, slavívali.“ Slovanské starožítosti, v Praze 1837., na 761. str. — Né po vsem dokazano, da je „*sobotka*“ i v začetki brez nobene dvojbe značila samó to, kar v poznejših dobah in kar zaznamenáva še dencs; a še menj vérujem, da imamo v njej ime kacega božanstva, ako tudi Línde v slóvníki priméta: „cf. *Sabot*, božek *Szlezaków*, czezony na górze *Zobtenberg*“, ker on z nobenim dokazom kakeršnega koli pisatelja na tem mésti ne podpira svojega mnénja, in ker ne uméjem, zakaj *Sabot*, a ne *Sobot*. Če je réš úže iz prvéne značila samó „*kresni ogenj*“, morda bi se utegnulo misliti, da je nje temni koren kakor koli v blížjem ali daljšem ródi z novoslovénsko besedo: *zubŭlj*, m., *die Flamme*, in s srbsko: *zubljá*, f., usukana léskova ali dobóva luč. Kar se dostaje menjávanja mej glasoma „s“ in „z“, dalo bi se morda temu prispodobiti staroslov.: *zidŭ*, m., *zidŭ*, m., *mur*, *zidateljŭ*, m., *aedificator*, poleg: *sŭdŭ*, m., *mur*, *sŭdateljŭ*, m., *conditor*; tudi staroslov.: *svagarŭ*, m., *svegarŭ*, m., *der Schwamm*, namesto česar je novoslov.: *žvåg*, m., *kresilna goba*, a ruski tudi: *čaga*, f., *unechter Zunderschwamm*. Erjavec v letop. slov. Maticé 1880. l., na 216. str. „*Slovník naučný*“ velí, da ime:

sobotky, f. plur., za „kresni ogenj“ rabi ogerskim Slovakom, galíškim Poljakom in Belim Rusom. A vémo, da je podstava: sobot-krajevna imena obrodila tudi mej Čehi in Moravljani ter po ogerskej zemlji zunaj Slovakov in vrhu tega mej kranjskimi Slovéní. Ali méri to morebiti i po teh krajih na bogočastje v duevih polétnega solnó-vrata? Zgodovina molčí o tem, kakor tudi o premozih stvaréh slovanskega bajeslovja. V Čehih je: Sobotka, f., zeló staro méstce Boljeslavske oblasti, a na Moravskih tléh: Sobotin, m., Zoptau, neka vas, ter na Ogerskej: Sobotica, f., srbski: Subotica, f., Vuk, ogerski: Szabadka, Maria-Theresiopol, a v Kranjcih: Sveta Sobota (ali Bukov Vrh), der Sabatberg. Freyer, Ortschafts- und Schlössernamen in Krain, 12. Ali more vse to in drugo te vrste brez nobenega izímka biti od jedíne krščanske „sobote“? V srbsko nazivaló „Subotica“, Maria-Theresiopol, res vidimo, da je zaséknilo „sobotno“ ime, katero Srbu slóve: subota, der Samstag; a to se je morda zgódilo proti sebi v mlajšej dobi, kakor svedóči ogersko lice te besede „Szabadka“, katero bi slulo „Szabadka“ brez dvojbe, ako bi mu „subot-“ bilo v podstavo.

(Dalje prihodnjič.)

Verske bajke na Dolenjskem.

Priobčuje J. Trdina.

(Dalje.)

18. Tisto nóč, v katerej se je rodil Kristus, izpolnilo se je vsakemu človeku vse, kar koli si je želel. Kdor je hotel zlata, našel ga je drugi dan poln rudnik. Kdor je rajši imel rodovitno polje, plenjalo mu je od takrat žito desetkrat bolje, kakor vsem sosedom. Komur se je zdela voda premrzla, pritekel mu je studenec, ki je bil po zimi gorák, da ga je bilo veselje piti, po letu pa mrzel, da so delavci po polu ure daleč ponj hodili. Takrat se je odprl Pod-turnom bistrí Radež, hladni in krhki izvirek pri Ždinjej vasi in druge dobre vode. Nekaterim se je tožilo, da se po zimi ni moči kopati in drugo jutro bruhal jim je pred hišo iz zemlje vroč studenec, da so se brez škode lahko v njem okopali. Tako so postale vse toplice. Ni mogoče prešteti vseh dobrot, katere so prišle tisto nóč na zemljo. Pa tudi

dan denašnji ima sveti večer veliko moč. Ta in pa kresni večer goré zakladi, da lahko obogati, kdor jih umé vzdigniti. Sveti in kresni večer pogovarja se tudi živina, kaj se bo čez leto zgodilo. Kdor ima pri sebi praprotovo seme, jo dobro sliši ali ni nikomur svetovati, da jo gre poslušat, ker zve človek lahko svojo smrt ali kako drugo nesrečo, ki ga čaka bodoče leto. Kdor prinese na polunočnico s seboj y štiri peresca deteljo, spozna vsako čarovnico, ker so obrnene takrat vse proti cerkvenim vratom. In tako se vidi in doseže tisto noč še veliko drugih imenitnih rečij, če je človek brez smrtnega greha, sosebno rado pa se posreči takemu, ki je še popolnoma nedolžen. Moliti je vselej dobro in Bogu prijetno ali nikoli nas ne usliši rajši, kakor sveti večer, o polunočnici, ker se mu je rodil to uro edini sin in je vladalo radi njega obče veselje na nebu in na zemlji.

19. Ko so šli sv. trije Kralji iskat novo rojenega kralja nebes in zemlje, nagovarjali so tudi svoje žene, da bi šle z njimi. Kraljice pa so se strašno raztogotile in rekle, da ne bodo nikoli spoznale višjega kralja nād saboj. In tako so šli sv. trije Kralji sami poklonit se Kristusu. Po njihovem odhodu so se kraljice posvetovale, kaj bi storile, da ne pridejo pod oblast novorojenega kralja nebes in zemlje. Uganile so tako, da se treba zapisati hudiču in ga prositi za svēt. Hudič jim svetuje, da naj kralje, svoje može, ostrupijo in zavladajo mesto njih same. Sv. trije Kralji so se poklonili Kristusu in se vrnili potem domu. Kraljice so jih prelepo pričakale in jim pripravile dobro kosilo, golobiče in grlice. Sv. trije Kralji se vsedejo. Predno začno kositi, naredo nad jedjo novo znamenje, znamenje sv. križa. Golobiči in grlice začrne, da so bili bolj črni ko oglje. Kraljice pa obledé in se stresejo, ko vidijo, da jih je izdalo znamenje sv. križa. Namazale so se pod paziho s hudičevo mastjo in pobegnile na Klek k svojemu novemu ženinu hudiču. Sv. trije Kralji pa niso marali za vlado, ampak so se oblekli po meniško in šli oznanjevat sveto vero, vsak po svojej deželi: eden tamo, kjer solnce vshaja, drugi tamo, kjer solnce zahaja, tretji pa tamo, kjer solnce o poludan stoji. Bog jih je sprejel za prve svetnike v nebesih, njihove napuhnene babe pa hudič za prve copernice na zemlji.

20. Ljudje pravijo o grlici ne le, da poje, grli, kruli in golči, ampak tudi, da ziblje in túta. Ko je bil Ježušek še v zibeli, imela je enkrat njegova mati Marija opravilo zunaj hiše, in je velela grlici, da naj mesto nje ziblje Jezuška. Grlica pa je bila nerodna

in je Ježuška prevrnila. Marija se vrne v hišo in v strahu in nejevolji dá grlici zaušnico. Od takrat se grlica, kadar poje, drži po strani in poje tako, kakor da bi zibala, golčeeč z otožnim in zamolklim glasom v enomer: Tu-ta-tu, tu-ta-tu.

21. Ko sta sv. Jožef in Marija z malim Ježuškom pobegnili v Egipt, poslal je kralj Herodež za njimi svoje vojake, da jih umoré. Vojaki so jih uže skoraj došli in sv. Jožef in Marija sta klicala z milim glasom Boga na pomoč. V tistem kraji imel je hud razbojnik svoj brlog. Razbojnik je zaslišal kričanje in prišel gledat. Mali Ježušek mu se smili, da bi moral poginiti tako mlad, lep in nedolžen. Brž pripelje iz brloga konje, enega zase, enega za sv. Jožefa in enega za Marijo in Ježuška. Dobri konji odnesó svete popotnike vojakom izpred očíj in jih rešijo. Razbojnik poljubi Ježuška in ga vpraša dobrovoljno, kaj mu bo dal za plačilo. Ježušek spregovori prvikrat in veli razbojniku: To, kar bom sam imel. Razbojnik se je vrnil v svoj brlog in je še mnogo let napadal ljudi in grabil tuje blago. Potem pa so ga ujeli in križali. Visel je na Golgati, na Kristusovej desnej strani in Bog mu je podelil milost, da je spoznal svoje grehe in se zanje pokesal. Kristus pa mu je izpolnil svojo obljubo in mu dal to, kar je sam imel: svoj sveti raj in večno izveščanje.

22. Sv. Jožef, Marija in Ježušek so potovali v Egipt. Pot je bil pust in peščen. Ježušku pride v čevlječek droben kamenček, da se je moral izuti in stopiti z boso nožico na gola tla. Tamo, kjer je stala bela nožica Ježuškova, pognala je iz peščene zemlje lepa, neznana cvetlica — bela lilija, znamenje njegove angeljske nedolžnosti in čistosti.

23. Sv. Jožef, Marija in Ježušek prišli so na potu v Egipt v goščavo bodéčega trnja. Sv. Jožef in Marija sta lepo pazila, da Ježuška ne uprašne trn ali grmovje; bilo je tako gosto, da ga nista mogla obvarovati. V ročico se mu je zasadil oster trn in iz rane padla je na zemljo kaplja krvi. Iz zemlje pa je pognala najlepša vseh cvetic na božjem svetu, veselje za vsako človeško oko, živo rudeči in zlahtno dišeči, šipek ali gartroža.

24. Preljubi slavček je bil od konca slab pevec, da so ga ljudje zaničevali in poslušali rajši vrabca kakor njega. Tiči so se skušali, kateri da zna najlepše peti in so tako obsodili, da poje najlepše veseli škranjec, najgrje pa otožni slavček. Ta sodba je ubogega slavčka

tako užalila, da ni mogel ne jesti ne spati. V tistem kraju so prenočili takrat sv. Jožef, Marija in Ježušek. Sv. Jožef in Marija sta spala, Ježuška pa so od silnega truda tako noge bolele, da ni mogel zaspati. V temnej noči zdelo mu se je strašno pusto in žalostno. Globoko je vzdihnil: Oh, da bi me hotela kratkočasiti zdaj vsaj kaka tičica s svojim petjem — rad bi prosil zanjo Boga, naj jej podeli najlepši glas mej vsemi tičicami, da bo sebe in ves svet z njimj razveseljevala. Slavček sliši Ježuškove besede in mu začne prepevati in prepeval je tako lepo, tako sladko, da je Ježušek kmali zadremal in zaspal. Zdaj slavček ni več žaloval, veselo je pel vso noč svojo srečo, božjo slavo malega Ježuška in neskončno čast njegove matere Marije. Precej drugi dan so napravili tiči nov zbor, in na tem zboru so v en glas potrdili, da tiča ni bilo in ga ne bo, ki bi se mogel s slavcem kosati. In kar so razsodili tiči, potrdili so tudi ljudje. Slavček prepeva še zmerom najrajši in najlepše po noči, v hvaležni spomin tiste noči, v katerej mu je po Ježuškovej prošnji podelil Bog dragoceni dar sladkega, ves svet razveseljuočega petja.

25. Sv. Jožef, Marija in Ježušek so počivali na potu v Egipt enkrat pod lipo, enkrat pod gabrom in enkrat pod brinjevim grmom. Bog je blagoslovil ta drevesa, da nikoli v nobeno njih ne bo treščilo. In res se tudi še nikoli ni slišalo, da bila udarila strela kedaj v kak gaber ali brinjev grm. V lipo pa je treščilo že dostikrat, zato, ker je sama Boga prosila, da bi jej preklical svoj blagoslov. Rekla mu je: Mene sade najrajši k cerkvam. Kadar bo namenjeno, da bi moralo treščiti v cerkev, naj zadene strela rajša mene, malo vredno drevo, kakor tvoje dragoceno svetišče, da se ne zgodi kaka nečast svetemu Rešnjemu Telesu v altari. Bog je lipi lepo prošnjo uslišal ali jej je podelil za to druge mnogo več vredne darove in časti kakor gabru in brinjevemu grmu. Postavil jo je, kakor je želela, za varhinjo svojih cerkvá in pobožnih kristijanov, ki se v njih nahajajo. Dal jej je mehek in gladek les, da delajo iz njega podobarji svetnike in svetnice, ki stoje v altarih. Dal jej je plemenito dišeče cvetje, na katerem nabirajo čebele najslajši med za ljudi in najboljši vosek za blagoslovljene sveče, ki gore pri maši in sploh pri službi božjej. Dal jej je lepo rast, ravno deblo, košate veje in svetlo perje, da se je obveseli vsak človek, že ko jo od daleč zagleda. Podaril jej je zdravilno moč za mnogotere bolezni in nje senci tako prijeten hlad, da trudni popotnik pod nobenim drugim drevesom tako dovoljno in v slast ne

počiva. Da si je mehka in nežna, ima vendar ta posebni blagoslov, da tudi v najhujšej zimi ne pozebe. Okolo nje pokajo od mraza najmočnejši hrasti, bukve in gabri, ona pa ostane zmirom zdrava in cela, kakor da raste kje tamo doli na gorkem Talijanskem, ne pa v našej mrzlej deželi. In če vanjo tudi trešči, se še nikoli ni primerilo, da bi se od tega razčesnila in posušila. Strela jej odbije vrh ali kako vejo in deblo nekoliko osmodi in ogrebe, čez malo let pa se rane spet zacelijo in drevo tako zadržati in zagosti, da mu se malo kje še kak kvar zazna.

26. Ko so prišli sv. Jožef, Marija in Ježušek v Egipt, so bili silno žejni, ker več dnij ni bilo najti nikjer studenca. Pri prvem vodnjaku prosijo ljudi, da bi smeli piti. Ti ljudje pa so bili neusmiljenega srca in jim niso dovolili, da bi si žejo pogasili. Vprašali so jih zaničljivo, če so mar pozabili pot do svojega doma, da se potepljejo tako po svetu. Pitali in žalili so jih z najgrjimi pridevki in kletvami; rekli so jim celó, da so cigani, kar je bilo pri Egipčanih najhujše razžaljenje in zasramovanje. Jokaje šla je sveta rodovina dalje. Bog je pa kaznil neusmiljene ljudi še tisto uro, da so pozabili pot do svojega doma in se jeli potepati po širokem neznanem svetu. Kamorkoli so prišli, jih je vsak človek črtil in preklinjal, jih podil od svojega praga in jim še vode ne privoščil. Nihče jim ni rekel drugače, kakor cigani in Egipčarji in tako pravimo njihovim naslednikom še dan denašnji v svarilo in spomin, da pade vsaka kletev nazaj na tistega, ki jo nameni svojemu bližnjemu.

27. Marija se je, kar je bila živa, samo trikrat zasmijala. Prvikrat, ko je mali Ježušek zagledal na drevesu lepo jabelko in rekel: Jabolček, vidiš kako sem jaz še majhen, da te ne morem doseči. Ker ne morem jaz do tebe, pa pridi ti do mene, ker bi te tako rad pojedel. Tem priprostim besedam se je Marija zasmijala. Ali jablana je poslušala Ježuška in se nagnila k njemu, da je mogel jabelko utrgati. V drugo se je to takole zgodilo: Marija je Ježušku urezala prvo sukunjico in ga šaljivo vprašala, če ve, kako jo je treba narediti. Ježušek veli: O, to ni nič težko. Vidiš, ta rokavček se mora strniti takó, in ta tudi tako in oba rokavčka se morata prijeti stana tukaj pa spet tukaj in tako se napravi vse drugo tako, da bo sukunjica lepa in tako močna, da jo bom lahko nosil, še ko bom velik. Marija se nasmeje priprostim besedam Ježuškovim. Sukunjica pa se strne in naredi brez šiva vse tako, kakor je rekel Ježušek. In ta suknja je z njim vred

rastla in ostala cela in lepa, dokler je živel. Nosil jo je do svoje smrti. Po njegovej smrti pa so vadljali zanjo vojaki, kakor je pisano v svetem pismu. Tretjikrat se je nasmijala Marija Ježušku, ko je bil uže nekoliko odrastel in je pomagal svojemu krušnemu očetu sv. Jožefu delati. Sv. Jožef je potreboval deske. Desko je našel, ali ko primeri, mu se zdi, da je nekoliko prekratka. Ježušek veli: Pa kaj zato, če je prekratka, dajva jo potegniti! Marija se zasmeje priprostim besedam. Sv. Jožef in Ježušek pa primeta desko in deska se jima tako potegne, da sta jo mogla porabiti.

28. Ko je šel Kristus v puščavo, nameril se je na zmrzneno kačo. Kača se mu je smilila, pa jo je vzdignil, ugreel in oživil. Hudobna kača pa se je zavila Kristusu okolo roke in ga vpičila. Ker je znal vsak strup zagovoriti, mu ni mogla škoditi ali nehvaležnost ga je tako nevoljila, da je kačo prekel in obsodil, da ne bo nikdar več nobene gorkote občutila v svojem truplu. Ta sodba se izvršuje še dan denašnji. Kače se ne prime nobeden žarek poletnega solnca. Kdor jo potipa, se lahko uveri, da ostane mrzla tudi v najhujšej vročini.

29. V puščavi je hudič trikrat Kristusa skušal in ga ni mogel zmotiti. Ta hudič je bil Lucifer, kralj vse peklenške vojske. Ko je Lucifer videl, da je premagan, je bežal v svoje peklo nazaj. Hudiči pa so uže vedeli, kako strašno se je osramotil in so se nanj tako ujezili, da so mu peklenška vrata zaklenili. Zastonj je trkal in jih prosil, da bi mu odprli in ga spet sprejeli za svojega kralja. Hudiči so mu rekli, da ne marajo tako slabega kralja, naj se pobere nazaj, od kodar je prišel in naj se potruži, da izbriše in popravi grdo nečast, ki jo je na zemlji nakopal nase in na vso peklenško vojsko. Lucifer je spoznal, da nobena prošnja nič ne pomaga in je prosil hudiče, če mu nečejo odpreti, da naj mu dajo vsaj kako društvo, drugače mu bo na zemlji od puščobe poginiti. Tej prošnji so se hudiči dali omečiti in so mu vrgli pred vrata dve babi: vojaško in financarsko ljubico. In tako je prišel Lucifer spet na našo zemljo in je zarodil na njej s svojima nečednima babama — nemškutarje! Od tod dohaja, da je to pleme tako sovražno Bogu in bogoljubnim Slovincem in tako prijazno nevernemu divjaku Turčinu. Kako nek bi mogli marati nasledniki peklenškega kralja za božjo čast in kako nek bi mogli ljubiti slovenski rod in jezik vnuki vojaških in financarskih ljubic.

Opazka: To burko zložil je domoljubni in šaljivi kovač, ki stanuje blizu Novega mesta. Po duhu in obliki je močno podobna 4. bajki (o hudičih, ki so zarodili grajščake). Morebiti je kovač posnel svojo basen po tej, ki je na vsak način starejša, mogoče pa je tudi, da sta prišli obe iz njegove kovačnice. Starec je kmetiškega rodu in je hodil v svojej mladosti tlako delat. Na tlaki ga je udaril grajski hlapec brez vzroka z lopato po ušesu, kar ga je tako razkačilo, da je pustil očetov dom in kmetijstvo in se šel učiti rokodelstva. Ni torej čudo, da je na grajščake tako hud. Vpričo mene prosil je neko ženo, da bi mu posodila goldinar, ker je denar doma pozabil. Žena ga vpraša, čemu mu bo goldinar? On veli: Ravno denes je 25 let, kar je tlaka nehala, pa bom dal goldinar za mašo, da se bo brala za cesarja Ferdinanda, ki je odpravil tlako in porezal parklje tem prekletim i. t. d.

30. Kranjska dežela je bila nekdanj dobra in rodovita, da malo takih. Prave sreče pa v njej ni bilo, ker so si ljudje brez konca in kraja eden drugemu zavidali. Kristus pride na Kranjsko in ko vidi tako nevoščljivost, prekolne kranjsko deželo, da je zgubila rodovitost in postala menda najslabša med vsemi deželami. Zdaj so Kranjci spoznali svojo hudobnost in so se resnično za svoj greh pokesali in spokorili. Sveti Peter pride Kristusu to povedat in ga prosi, da bi se jih usmilil. Kristus se vrne v Kranjsko deželo, naredi čez njo svoj križ, jej da svoj sveti blagoslov in veli: „Ostala boš mej deželami najslabša, ali mesto bogastva prejmi dar, ki je več vreden kot vsi zakladi tega sveta, prejmi moj mir, moj večni mir, ki ga ne bo kalil nobeden punt, nobena vojska.“ — Ta blagoslov Kristusov se je potrdil. Od takrat, ko jej je bil podeljen, niso vznemirjali naše dežele ne punt, ne vojske. Vsa ljudstva blagrujejo Kranjce za to dobroto vseh dobrot, mi pa smo še vedno tako nehvaležni in slepi, da ne spoznamo, kako srečna je dežela, v kateri prebivamo.

31. Kristus se je nameril na kmeta, ga pozdravil in vprašal: Oče kako je? Kmet veli: E, ko bi imel človek vsaj svojega konja, da ne bi bilo treba zmerom najemati, bi bilo še-še, tako pa je slabo, da ne more biti slabeje. Kristus ga tolaži in reče: Svojega konja boste precej dobili, če odmolite z zbranim duhom brez posvetne misli eden očenaš. Kmet se obveseli in začne moliti. Predno še primoli do sredine, se zagleda v Kristusa in vpraša: Ali tudi uzdo? —

Tak je bil ta kmet, tako raztreseni pa smo v molitvi tudi mi drugi in potem pa se še čudimo, da nam Bog neče uslišati blebetanja!

32. Kristus in sv. Peter sta potovala. Sv. Peter je vzel s seboj meč, če bi se nameril na hudiča, da bi mu glavo odsekal. Po cesti pride hudič in za njim baba. Sv. Peter mahne, ali tako nerodno, da odseka glavo mesto hudiču babi. Ves srdit plane nad hudiča in odseka glavo tudi njemu. Kristus se unevolji in zapove sv. Petru obema glavo nazaj postaviti. Sv. Peter izpolni Kristusovo zapoved ali v naglici spet tako nerodno, da je dal hudiču babino glavo, babi pa hudičevo. To je vzrok, zakaj je hudič zdaj tako neumen, babe pa vse hudičeve. (Godčevska burka).

33. Kristus in sv. Peter sta prišla zvečer h kmetu in ga prosila, da bi ja prenočil. Kmet veli: Prav rad vaju bom prenočil in vama dal tudi večerjo, ali jutri zjutraj mi bosta pa morala pomagati mlatiti, drugače vaju nečem. Kristus in sv. Peter sta bila zadovoljna. Po večerji sta se ulegla na teme in zaspala. Zjutraj ja pride gospodar klicat. Ona dva sta bila trudna in nista mogla vstati. Gospodar ja pride klicat v drugič in ves nejevoljen, da ga nista precej ubogala, namaha sv. Petra, ki je spal pri kraji. Kristus in sv. Peter pa sta si hotela še malo odpočiniti in sta ostala na temenu. Sv. Peter se je bal, da ga gospodar ne bi še enkrat pretepel in se je ulegel zdaj za Kristusa. Gospodar prihrumi v tretjič s strašnim vpitjem, da takih lenuhov še nikoli ni imel pod streho in veli: Ta pri kraji je že nekoliko dobil, zdaj treba nažgati še ónega. Sv. Peter bil je spet tako našeškan, da se je od bolečin kar zvijal. Kristus in sv. Peter vstaneta in gresta na pod. Gospodinja jima ukaže, da naj delata, Kristus pa veli: To se lahko opravi bolj z lahkoma, in snopje zažge. Gospodinja se silno prestraši, pa se kmali spet utolaži, videč čudo, ki se godi na podu. V en konec odletele so pleve, v drugi konec čisto zrnje, na sredi pa je ležala mesto snopja lepa, nestolčena slama. Kristus posvari gospodinja, da naj nikar ne dela tega, kar je njega videla in odide s sv. Petrom dalje. Baba pa je rekla: Kar zna ta, bom tudi jaz naredila. Nametala je poln pod snopja in ga užgala, ali o joj! zgorelo jej je ne le snopje z zrnjem in plevami, ampak tudi pod, hiša in vsa druga poslopja.

(Dalje prihodnjič.)

R é k a.

 Těci, těci, hladna vōda,
 Vōda hlādna, bīstri vāl!
 Bog ti množega narōda
 Zēmljo mēriti je dāl.“

„Spēt vijōlie ti pokrīla
 Grēda je dehtēča brég;
 Vēsna se je probudila,
 Mraz pobēgnil, skōpnel sneg.“

„Iz oblīčja ti odsēva
 Zlatozārnī sōlnēni zrāk;
 Kós in drōzeg tam prepēva,
 Tu skorjānec gre v oblāk.“

„Vse, kar léta, hōdi, lázi,
 V sebi čuti novo krí;
 Rádost se igra v obrazi,
 Rádost v srei vsch ljudj.“

„Mēni vēsna se ne smēje,
 Jaz vesēlja nič ne znám;
 Mēne blagi up ne grēje,
 Dnjī dozđanjih se kesám.“

„V brēzno tvōje, šūmna réka!
 Vabi me neznana móč,
 Kdēr objame v sēn človēka
 Mrzla, valovita nóč.“

„V pōkoj věčni me zazīblji,
 Nēsi me črez bēli prōd;
 Z mánoj tí prijazna giblji
 Mímo kōče mojih zmót!“

„Déklica tam ljubeznīva
 Z grēhom v smēhi se igra,
 In sladkōsti vse užīva
 Neizvēsta bez srcá!“

Nebojēč v tolmún je plānil,
 V brzi krogotōčni vāl,
 Ki je v svōjem víru shrānil,
 V sé potēgnil ga do tál.

Na obrēzji réke stala
 Ona in ohōtnik njē;
 Slika njiju se zibála
 V zrcali je iz vodē.

Smēh na ustih, smēh v očēsi,
 Na obrazi sama slášt,
 Tih trepēt po vsem telēsi,
 In v pogledih žejna strášt.

Rōka njena je v njegōvi,
 Sreblje ust sladkōst deklīč —
 A tedaj na brég z valōvi
 K njima se plavī — mrlīč.

Opletēn s povōdno trávo,
 Vdrte je imēl oči,
 Usta nēma, blēdo glávo,
 V hlādnh žilah mírno krí.

Podlowski.

Otok in Struga.

Noveleta.

Spisal dr. Ivan Tavčar.

(Dalje.)

VI.

Kontesa Serafina svojej sestričini Luciji.

Na Otoku sem! In sedaj v tej zimi! Če se ozrem skozi okno, lomijo se veje pod težkim snegom. Kavke in vrane letajo po vrtu, ter lačno kričijo. Voda je pokrita z ledom in nebo je sivo in temno. Dolgočasno je, dolgočasno, dolgočasno! Ali to ugaja mojemu dušnemu stanju! Zima mi je v duši. Lucija, jaz sem grozno trpela!

Tri leta je sedaj uže preteklo, kar sem videla zadnjič ta pusti kraj. Tri leta, ali moje srce je postalo starejše za deset let. Za ves svet ne maram več. Tu pri oknu Ti sedim, ter zrem v dolgočasni dan in po mojej duši se podé temne misli kakor zunaj sneženi oblaki po sivem nebu. Sama sem, sama, moj Bog, kako sama!

Kako je to vse prišlo! Ti veš, da je grof Egon letal za mánoj. In časih se mi je zdelo, da bi ga lahko rada imela! No, pa je bil prebrisanejši nego sem menila. Ko mu je pri hčeri stvar vršila se prepočasi, lotil se je matere! Čudno se mi je zdelo, da se je mama hipoma zopet pomladila! Črna obleka je zginila kar čez noč; vsako jutro pa si je z barvo nališpala lice! Nekega večera, ko sva ravno pri čaji sedeli, in ko ni bilo pri nas nikake družbe, zvedela sem kako in kaj.

„Pojdi iz sobe!“ dejala je mama strežaju, „jaz moram s konteso govoriti!“

Tedaj sem vedela takoj, čemu da mama za denes ni bila povabila družbe. Hotela je sama biti z manoj!

Ko pa je sluga odšel, vzdihnila je trudno:

„Serafina! srce moje! jaz te moram poljubiti!“

Pristopila je k meni, ter me poljubila na čelo. Kmalu sem zvedela, kaj je hotela nenavadna ta izjava gorke ljubezni.

„Kaj ti je mama?“ vprašala sem skrbno. „Ali si bolna! Dozdeva se mi, da si čudno razburjena?““

„Serafina! dete moje!“ dejala je tiho, „ali bi se srdila, če bi se tvoja mama zopet omožila?“

„Mama!“ vskliknila sem od strmenja. Ni mi pustila govoriti:

„Poglej, grof Egon je denes poprosil za mojo roko!“

„Grof Egon! planila sem kvišku, grof Egon!“

„Da, grof Egon!“

„Moj bratranec!“

„Da, tvoj in njegov oče bila sta si brata!“

„Grof Egon, mama! Ti si ga pač zavrnila, predrznega tega človeka, ki uganja šalo s tvojo starostjo!“

„Zavrnila? Ne, jaz sem mu obljubila svojo roko!“

Bila sem otrpnela, od golega čudenja mi ni bilo mogoče besedice izpregovoriti.

„Grof Egon! Moj Bog, mama vsaj vendar veš, — da tudi mene ljubi!“

„Morda! A snubi pa mene! Izbij si ga iz glave! Vsaj tako nisi za njega!“

In kako strupeno hudobno je govorila te besede!

Celo uro sva potem tiho sedeli v sobi. Ko sem končno povzdignila obraz proti mami, bila je letá v svojem stolu zaspala. V takem položaji je spala!

Vzbudila sem jo.

„Ali greva spat, golobica!“

„Mama,“ ihtela sem, „ti hočeš v istini stopiti v zakon?“

„V istini!“ In zaspalo je posegla z roko po sladčicah, ki so stale na mizi.

„To ni mogoče mama! Ker veš, da je potem postavljena mejnaju stena, katera se prekoračiti ne dá! Potem se bodeš morala ločiti od svoje hčere!“

„Kakor želite, kontesa!“

„Tvoja zadnja beseda, mama!“

„Moja zadnja!“

„Lahko noč!“

A drugo jutro sem se odpravila in odpeljala iz očetine hiše. In sedaj sem tu, na Otoku, ki mi je dedščina pripadel po očetu, grofu Milanu. V srci srd, nesrečo in temo! Čez noč sem bila premislila vse! Nikdar ne bodem moškemu v last, in gnjusi se mi ta spol! Poglej sladkomodernega tega Egona! Kako se je zvijal okrog

mene in kolikokrat se rotil, da me ljubi! A sedaj hoče vzeti žensko, ki je ne ljubi, ker bi bila lahko njegova mati! Tak je ta spol!

Tu na Otoku bodem živela kakor v puščavi! Pozabljena od vsega sveta in vedno pred očmi tiste grozne spomine, kateri so pokončali mojo vero v življenje.

Pozabljena od vseh! Samo če Ti, draga mi Lucija, oviješ okolo mene zlate svoje misli, zadostovalo bode to Tvojej nesrečnej prijateljici. —

VII.

Kontesa Serafina je bila nepričakovana prišla na Otok.

Necega belega jutra je stal gospod grajski oskrbnik Janez Iгла pred Otoškimi glavnimi vrati. Jezil se je nad hlapeci, ter si hladil bakreni svoj nos in bolečo svojo glavo, ki je bila pijana prej ta večer kakor vselej! Kar jo prikrevsa po cesti vaški pot Tone Tičar, ter se gospodu oskrbniku z dobrovoljnim smehljanjem uže na deset korakov odkrije. Blizu prišedši pa postavi svoj košek na tla, ter izvleče iz umazane rute malo, drobno pisemce, katero pa je po njegovem mnenji po vseh nebeških dišavah dišalo.

Ali ko je gospod Janez Iгла tisto pisemce prebral, in pregledal, pograbil je z roko v grivaste svoje lase in dejal:

„Hudiiiiča!“

In ko je pisemce še jedenkrat prebral, dejal je še jedenkrat in še bolj zategneno:

„Hudi-i-i-ča!“

Ali končno je bila vendarle resnica! Gospoda mu je prišla čez zimo na vrat in z njo je vzel vrag vse tisto prijetno, pozimsko življenje, brez skrbij in polno pijače!

Kontesa Serafina je v istini prišla. In kakšna je bila! Kakor osa. Vzela je gospodarstvo v svoje roke, kar se je videlo naravno, ker si je bila uže prej pri sodnji leta kupila. Hotela je vse vedeti, račune, knjige, vse take oskrbniku Igli silno sitne stvari.

Vse je iztahnila v gradu, bila osorna, tako da je Janez Iгла izgubil še tisto malo razuma, kar ga mu je bilo pustilo večletno zimsko pijančevanje. Skoro ves teden je bila kakor trn, ki je bodel vsakega. Ogledala je hleve, predala, žito, vino, ter se je srdila nad oskrbnikom. Nikomur ni privoščila dobre besedice. In ko je prišel vaški župnik, da bi jo obiskal, velela mu je dejati, da je bolna in da ga sprejeti ne more. Jedla je sama, pa skoraj nič. Časih je

postrežnica tudi čula, da je v svojej sobi glasno jokala. Vse z oskrbnikom Iglo na čelu je prorokovalo, da se tako življenje dolgo ne bode dalo živeti in da bode konec — bolezen.

Necega jutra pa je kontesa v istini obtičala v sobi in čutila se je bolno, brez moči. Neprestano je jokala. In slugi je dajala:

„Zdravnik naj pride!“

Ko se je gospodu Igli povedal ta ukaz, razjaril se je močno:

„Zdravnik! kakor da bi se pri nas doktorji kar z dreves tresli! V mesto bode kdo letel sedaj in v takem poti! Na Strugo po barona naj skoči jeden! Bode imela vsaj plemenitega zdravnika!“

Dobro uro potem pa je prijezdnil baron Konstantin iz Struge. V trdej zimi je bil silno lahno opravljen. Kar ga nismo videli, bil se je postaral. Lasje na glavi bili so na mestih skoro sumljivo beli; okrog očij, ki so temno zrle izpod čela, videle so se mu proge.

Osorno je ogovoril oskrbnika, ki se mu je ponižno priklanjal.

„Kdo je bolan?“ vprašal je, „pa je uže bil kak pretep, ali pa je kdo padel v pijanosti po stopnicah. Kdo je bolan?“

„Kontesa?“

„Kakšna kontesa?“

„Naša kontesa, gospod baron!“

„Vaša kontesa! In čemu mene kličete?“

Uže je hotel sestiti zopet v sedlo.

„Bolezen je nevarna! Prišla je čez noč! In mesto je predaleč! Nevarnost je velika, Vaša milost gospod baron! Pa smo dejali, gospod baron na Strugi ve gotovo toliko, kakor tisti mazači iz mesta, pa smo Vas poprosili, gospod baron!“

Srdito mu je vrgel v roko uzdna jermena, ter stopil v vežo, da je vse rožljalo, ko je korakal po tlaku.

Pred njim je šinil sluga v sobo, da je povedal gospodični, da je zdravnik prišel. Slonela je v stolu, vse moči so jej bile izginile iz telesa, in čutila se je tako slabotno, tako nesrečno, — in tako nervozno, da ni mogla prebivati niti jasne svetlobe ne. Preproge pri oknih so bile izpuščene do tal, da je bilo prav močno mračno v sobi. Enomer so jej silile solze v oko in prepričana je bila, da je na svetu ni nesrečnejše stvari, kakor je ona

Ko je baron srdit še vstopil, ni takoj razložil stvari. Premračno je bilo. Potem pa je tam pri mizi opazil bolnico. Z robcem si je prikrivala obrazek, in tako slabotna je bila, da ni niti pogleda obrnila

proti njemu, ki je bil po mehkem tepihu pristopil. Trudno mu je dvignila ročico nasproti, da bi počutil, kako jej bije žila.

In v svojo pest je vzel drobno, mehko, belo njeno ročico, ter štel udarce razburjenega srca. Kontesa pa je vprašala potem:

„Kaj mi je?“

„Nič!“

„Nič?“

„Prav čisto nič!“

Takoj se je postavila pred njega, vrgla robec na mizo, kri pa jej je napolnila lice. Ali óni je ponavljal satirično:

„Prav nič, kontesa! Premalo ste jedli in morda premalo spali. In sedaj ste bolni, ker ste prepričani, da kontesa Otoška o tem času, na tem kraju, pozabljena od vsega sveta, drugačna kakor bolna biti ne more!“

Kdaj je uže čula ta glas, in kje uže videla to obličje? Pristopila je k oknu, ter kvišku potegnila gardino, da se je svitloba razširila po sobi. Kdo je bil ta človek, ki se je predrznil praviti njej take stvari. Po vsem malem telesu se jej je srdilo vse in kipeče je hotela odgovoriti. Ali obrnivši se proti njemu odkrilo se jej je vse in spoznala je svojega zdravnika. Tedaj pa se jej je kri zopet povrnila v srce, in ničesar ni vedela izpregovoriti.

„Ali bolni niste! govoril je baron neusmiljeno. Če pa hočete poslušati dobre svete, dajte upreči še denes, še ta trenutek in odpeljajte se v zimsko mestno življenje! To obnebje pri nas ne ugaja takim rastlinam, kontesa! Sneg in gosta megla sta slabi zadostili za svitli parket!“

„Da pa Vas, milostiva, ne pustim brez zdravila, imate je tu!“

Vzel je kupo na mizi, ter jo nalil z vodo.

„Tu notri denite sladkorja in tisto pijte potem! Vsaki dve uri jedno kupo!“

Postavil je kupo na mizo, potem pa se priklonil, ter odšel. Gospodična je zrla za njim, kakor da bi sama ne vedela, kaj se jej je zgodilo. Čula ga je, ko je z dvorišča odjezdil. Krčevito je posegla po robci na mizi, ter ga trla mej prsti. Ugledavši pa kupo polne vode, pograbila jo je hipoma, ter vrgla po sobi, da se je voda razlila, in steklo na sto koscev razletelo.

(Konec prihodnjic.)

Ivan Ž. V. Popovič,

slovénsk pisatelj.

Spisal Lovro Žváb.

(Dalje.)

Na družem mestu, rekše na 37. strani svoje knjige, imenovane „Untersuchungen vom Meere“, baš o njej samej Popovič takó piše: „ker ní pričujoča knjiga dospéla sreče, da bi našla založnika, če tudi me je sram povedati, kóli ubogo malo novcev sem hotel imeti za svoje delo, in ker po tacem poti mene samega bolé vsi troški, zatorej se mi je braniti pretéčih zvijáč ónih ljudij, kateri se denašnje čase učenjakom takó vedó, kakor gospodje nad njimi. Baš taki ljudje me naganjajo v to mojo izpoved: kadar sem v necej knjigotržnici pripovedoval, da sem prisiljen, svojo knjigo založiti sam, odgovorilo se mi je, da je to bezumno ter da ne more drugače biti, nego da bodem imel (kvaro (škodo), ker niti polovice svojih troškov ne dohodem povrnjenih. Vse to mi je nekdó trdil takó /izvéstno, da se je ta moj prijatelj predrznol, prositi me, naj pridem za pol léta zopet k njemu, ter dolžen da bodem reči, kakó resnično je on prorokoval. Na to nisem hotel nikakor /pristati nego samó dejál sem, da mislim nekoliko (izvodov (eksemplarov) razposlati po najslavnejših krajih, v katerih mej ljudi hode napóvedi učenih knjig, proséč, da bi urédniki teh knjižnih oznanil ob kratkem razglasili vsebno mojega spisa ter dostavili, kdo in kdé ga ima na prodajo. S hrohotnim sméhom se mi je odgovorilo: „o, minoli so časi, kadar so recenzije imele še kaj veljave! Knjigotržnikovo sodbo zdaj svét mnogo bolj čisla, nego li kakeršno koli recenzijo; kajti denes kupci misle vsi, da pisatelji o svojih knjigah samí zdelujo sodbe, blagó si hvaléč, kolikor najbolj mogó“. Izvéstno se knjigotržnikom ne oponaša po krivici óno prepovedano dejánje, s katerim, kakor mi je povedal njih rečeni továriš, na vse kriplje izkušajo napástovati in zatirati posebno take knjige, katerim so njih pisatelji tudi založniki, da-si često le zató, ker jih drugače ne bi mogli spraviti mej ljudi. Vsakdanje izkušnje ucé, da je to gola resnica, katero potrjuje sto in sto dogodkov. A jaz vrlo rad ostavljam drugim trud in delo, tem gospodom pravico oznanjati in jih preobračati.

Beséditi hočem le o tem, kar bolj méri samó náme, ter opomínam, ako bi si kdo to mojo knjigo želel kupiti, a slišal bi, da je to sódrga bez nobene vrednosti ter da je némajó na pródajo tam, kder je napovedana po javnem oznanilu, naj tega ne veruje! Moje knjige kupca prosim, da o njé veljavi povpraša učenega človeka, ki jo je videl ter nekoliko tudi pročítal: tak mu laže razbístri, ima li kaj cene ali ne, ter bolj mu vera gre, ne li komu družemu, ki se je navadil samó pisati in lepó črtati velíka, debela čísla (številke). A če kdo poreče, da je némajó na pródajo tam, kdér je napovedana, bodi vsak bez skrbi, da takó more govoriti samó kak lažnivec ali njega podkúrjen pospešník.“

V predgovoru k prvemu razdelku svojega spisa: „Untersuchungen vom Meere“ (na 3. stráni) brani sam sebe, zakaj li je te knjige vsebína takó šaróvita in razna, bavéča se o morji, o gorah, o rastlínah, o gobah, o jezíkóznanstvu itd., ter nam pripoveduje, da se je mnogim učenjakom zdela taka pisava prijetnejša od óne, katera človeku dušo priklepa vse v dílj samó k jednej stvári, „kakor tudi potnikovemu očesu, kadar z raznih krajev ogleduje mnogolíčno položene poljáne, ki se menjavajo tod z rekami, drugod s potoki ali jezeri, a tod zopet z gozdi in brdi, z gorami in dolinami, ugaja mnogo bolj, nego li hója po takej deželi, katera je vedno ter povsod jednaka.“

Popovič je spisal, kakor vemo, nekóliko slovniških dél o nemškem jezici, mej njimi tudi: „Versuch einer Vereinigung der Mundarten von Teutschland. Wien 1780.“ Vsa kažó mnogo bistróumja, obilo učenosti in imajo še denes velíko ceno. Prvi je on opominal učenjake, da nemščino knjižno treba dopolnjevati iz ónega in tega naréčja, izmej katerih je posebno preporočal štírsko in avstrijsko govorjénje, ker mu je bilo oboje najbolj znano. Rekel je: „narečju, katero je v navadi po štírskem in avstrijskem deželi ter po vseh górenjih krajih nemške zemlje, ní knjižno likanje posnélo samorodnega svojstva. Zatorej tamkaj žíve še dosti besed, katere se ušesu zdé, kakor da so keltske, anglosaske, gotske in alemanske; a visoka némščina jim je s premnogim lepotíčenjem in gízdanjem na obličaj nateknola tak nov korélek (larfo), da jih ne more uže nihče razpoznati. Večina glagolov ima v prostega naroda ustih še „a“ na konci, kakor v skandskem ali v zdanjem švedskem narečju. Tudi pravi avstrijski in štírski jezik je lep, če mu odpáhneš óno smešno vzpakóvanje, kakeršno je pisarnam obíčajno, in če nepokvarjeno staríno veš ločiti od nove surovíne ter umeješ

dobre besede dobro pisati, s kratka, če sploh znaš jezik dostojno razpregledávati. Gospóda Gottschedovci, kateri so od svojega (nastávnika) pobrali navado, na vsako stvar obračati naóčnike prezírljivega róganja, vem, da s tega ne bodo imeli družega veselja, razven podsmehovanje in klevetno govoríčenje. A také ne misle vsi učenjaki.“ (Untersuchungen vom Meere, 319.)

Dolgo so bili Popovičevi spisi jedín zaklad avstrijskega narečja, in to, dokler ní romantika vzbudila krepke ljubezni do starinstva in do vsega, kar je narodno. Posebno Friderik Schlegel je v svojih novinah „Deutsches Museum“, ustanovljenih 1812. léta, živo preporočal, da je gojiti, gladiti in čistiti narodni jezik. Jednako je zabičával i dvorni svétnik Fischer. Rekli smo uže, da je Popovič réš bil dovršil avstrijski idijotikon, ki ga še zdaj v rokopisu hrani c. kr. dunajska dvorna knjižnica. O njem je treba govoriti nekoliko obšírneje. Ta rokopis imenuje tudi Kopitar v ónem svojem listu, ki ga je bil z Dunaja uže 20—24. dan listopada 1809. léta pisal Dobrovskemu: „Popovizh Oesterreichisches Idiotikon muss ich mir doch einmahl in der Hofbibliothek geben lassen“. Jagić, Archiv für slavische Philologie V. 290.; a Dobrovsky mu je odgovoril v 1. dan prosínca 1810. leta: „Popovizh's Idiotikon giebt einige Ausbeute für Slauica. Sie werden es nicht bedauern.“ V Jagićevem, poprej imenovanem Archivu IV. 522. To nam gospod I. Na vratil v Kopitarjevej spomeníci 1880. l. na 45. stráni slovenski prelaga také: „Popovičev ‚Idiotikon‘ je slovanščini obila (?) zaloga. Ne bodete se kesáli,“ — bolje bi se dejalo: „ima nekaj zalóge.“

Koliko je naš Kopitar hrepénel, takšno delo videti natisneno, svedóči njega spis, baš novinam „Deutsches Museum“ 1812. leta (II. 342—344.) poslan ter imenován: „Ueber ein österreichisches Idiotikon. An den Herausgeber (Friedr. Schlegel).“ Ondu čítamo: „v sešitku méseca julija na 6. stráni svojih novin zopet izrekate željo, katero sem uže tudi jaz bil drugdé izustil, da bi namreč kdo sestavil avstrijski idijotikon, morebiti po vzgledu ónega, ki ga je o švicarskem narečji zdelal Stalder. Najboljši bi v ta pôsel bili duhovni po kmetih in gospodarji, ker imajo z narodom obilo opravyka. Ní davno, kar je néki dober učenják, podpisan s črkama L. K., v novinah „Vaterländische Blätter“ priobčil razložíta ‚prolegomena‘ k temu délu, a povedal ní, ima li uže i gradívo nabrano. Tudi izvrstnega Popoviča zbirka je ostala v samem rokopisu. Ne vem, če sta mej (nemškimi)

Štirici besedi: ‚flet‘ in ‚unterpfat‘ še zdaj navadni, ali nekdam sta bili izvéstno, ker so ondúkajšnji Slovéni z njih ustrojili svoj ‚fletni‘ (hübsch) in svoj ‚jinterfat‘ (platnéna spódnja obleka ženska). Naj bi si nabiráč niti slovanskega jezika ne znal, samó da vse prav zapiše, kar in kakor je slišal, to bi potlej sami ob sebi prišli tudi slovanski učenjáki ter mu povédali, zakaj ima katera beseda svoje posebno lice, recimo: ‚die Kalbize‘ (junica). Tak idijotikon ne bi le pomogel, da bode laže razuméti pesen o Nibelungih, nego tudi zdanja knjižna visoka némščina bi iz njega zeló obogatéla, kakor je pokazal Popovič.“ (Kopitars Kleinere Schriften, herausgegeben von Fr. Miklosich, Wien 1857., I. na 177. str.) V necem družem spisu po imeni „Popovič und sein österreichisches Idiotikon,“ natisnenem v novinah „Vaterländische Blätter“ (1814. I, 160.) Kopitar govori: „ta Popovič, pravi Schlözer povsod, kamor se je vrgel, razumel je tudi prvi mej nami tehtovitost avstrijskega narečja, naganjáje, da je treba njega besede zbrati v idijotikon, ter nádejati se je, da táko knjigo zdaj res dobodemo od gospoda Matije Höferja, Kremsmünsterskega benediktinca. Koliko sposobnosti ima ta mož, imenovani pôsel zvršiti, nam je pokazal v svojem izvrstnem a mnogo premalo znanem délci ‚die Volkssprache in Oesterreich, vorzüglich ob der Enns, nach ihrer innerlichen Verfassung und in Vergleichung mit anderen Sprachen in gramatisch-kritischen Bemerkungen. Wien bei J. G. Binz 1800.‘ V tega spisa predgovoru je bil úže pred štirinajstimi leti oznanil svojega idijotikona črtéž in začetek.“ (Kopitars Kleinere Schriften I. 176.) V kritiki o Stalderjevem švicarskem idijotikonu, priobčenej v novinah „Wiener allgemeine Literaturzeitung“ 1814. I., (617—624), Kopitar úže spet naganja: „zeló prosimo gospodov Höferja in Fischerja, naj bi svoje zbirke dala skóraj v déžél, da takó dobodemo vsaj nekakšno podstavo, na katerej bi potlej še drugi zbirali po teh krajih, ker samó jeden človek vsega ne more slišati.“ (Kopitars Kleinere Schriften I. 272.) — Stóprav 1815. leta je rés Höferjev slóvník v Linci prišel mej ljúdi po imeni „Etymologisches Wörterbuch der in Oberdeutschland, vorzüglich aber in Oesterreich üblichen Mundart.“ V predgovoru je čitati: „v pričujoče delo sta mi rabila i dva spisa Popovičeva: ‚Versuch einer Vereinigung der Mundarten von Teutschland‘ in tudi ‚Untersuchungen vom Meere‘. — Idijotikona Popovičeva ne jemlje nikder v misel. Težko je reči, kako je, da ga ní upotrebil. Vender se Höfer često ozira, da-si nikakor ne z dovoljno učenostjo, na slovénski, hrvatski,

češki in poljski jezik. V samej knjigi tu ter tam hvali našega rojaka, na pr. II. 162, govoreč o besedi „Kranewete“ (brin), veli: „druga, po nemškej zemlji obična imena temu grmu je Popovič do zdaj najbolje raztolmačil.“

Jako zanimiva je tudi našega učenjaka razprava o nemškega jezika glasovih in prigraslu v knjigi „Untersuchungen vom Meere“ na 286. strani ter dalje; a tukaj ne morem s tako stvarjo glušiti čitatelja.

Popovič je imel tudi znanje z Nirenberškim „kosmografskim društvom“, ki ga je bil 1746. léta ustanovil profesor Franz, kateri je želel našega učenega Slovéna privabiti v popravljane zemljepisnih imén, ker je znal mnogo jezikov ter osobito slovanski. O tem naš roják v predgovoru k družemu razdélku svojega spisa „Untersuchungen vom Meere“ na XV. strani i. d. takó beseduje kosmografskim družabnikom: „ker sem začel govoriti o koristi raznih jezikov, zdi se mi treba povedati, kóli se radujem, kà tudi vi takó mislite, kakor i jaz; kajti svétovali ste i vi, s pomočjo zdanjih jezikov popraviti zemljepisje. Gospóda moja! imní se vam vsem ter meni tudi, da so pogrešno zapisana in časi mrzki popačena malo ne vsa imena po zemljevidih, posebno, ako niso vzprijeta iz ust samih stanovnikov té ali óne dežele, ali ako se narod ní imen prav izrekati naučil od ljudij, kateri prebivajo ondód, koder je ta ali óna beseda običajna. Zató mi je zeló po gódi, kà svoje družabnike opominate, mej sobój si ta pôsel razdeliti po raznih jezicih: Vlah pôšlji opómnje o vlaškej zemlji, sósebnó o svojej deželi, ter imena popravi na zemljevidu svojih krajev; Španec, Anglež in Šved stvóri tudi takó, vsak na svojem zemljevidu itd. Kar se dostaje „slovánščine“ (slavonische Sprache) treba pritegnóti, gospóda moja, da ste uže zdaj na pravem póti, po katerem se dá popraviti obilen kos zemljepisja, samó ako bodete i po zdaj vedno hoteli ta jezik posebno imeti na umu. Še denájnji dan se po največjem prostoru Evrope govóri slovanski (slavisch) in slovénski (wendisch); a zemljevidi malo ne vseh teh širnih dežel so najbolj popačeni, ker je tod ljudém do vojne mnogo več, nego li do opisovanja svoje domovine ali do raznoličnih lepíh naukóv. Tu imajo zemljepisci in prirodoslovni učenjáki, rekel bi, kakor nov svet pred sobój. Le popišó naj ga, pa izvéstno dobodo príliko, iztrébiti obilo starih, do tega časa ne odpravljenih pomót, in zaslediti jim bode mnogé novih stvarij sebi na preveliko slavo. Tóžite, da vam je prezgodaj umrl dr. Hey, ki

je razumel slovanske jezike (slavonische Sprachen) in bil tudi nekaj sprétnosti pokazal, da je teh dežel imena znal réš pisati, kakor je spodobno. Prav ste styřrili, kà o pravem času gledate, kakó bi ga nadoméstili s kom drugim. Dobro mi déje, kà sami od sebe meni ponujate pôsel, ki ga je poprej imel dr. Hey, tér nikakor se ne morem braniti opravila, katero mi bode na čast. Samó tega želim, da bi takó utegnil ter imel toliko prîlike, kolikor imam zdaj hrepenénja, dostojno se tega dela rešiti. — Često sem rékal prijateljem in zdaj tudi javno ponavljam, da bi ta korist — potovanje po južnih slovanskih zemljah — zdela se mi taka in tolika sreča, kolikeršne bi mi ne mogla dajati najboljša služba v katerem koli vélicem mestu, ako bi namreč kak imovit gospod vsako leto v mojo in mojega pomagáča hrano ponudil samó toliko, da bi smel ob tem nekaj let hoditi, kakor bi sam hotel, po ónej plasi Evrope, katera od Avstrije na to stran seza do Črnega Morja a na ono do Jadranskega zalíva. Ali da bi mogel bolje razumeti narečja vseh jezikov, kar bi jih srečal na svojem pótí, bilo bi se mi poprej naučiti arabščini, katere neznanje mi je do zdaj vedno bilo v zadévo, kadar sem kóli iskal te ali óne besede poróda. Z dobrim vodílo in s hebrejsko pomočjó bi se hotel v polovici leta naučiti, kolikor bi potreboval v svoje namére, ker je tudi meni, kakor i vsacemu Slovénu (Wenden) in Slovanu (Slaven), jako lahko, tujih narodov besedo naglo razumeti. Potem bi se spustil v rečene dežele, zlasti pazéč na slovanska narečja, kolikor jih govoré po teh krajih, a zató vender ne bi pozabil raziskavati rimskih, grških in slovanskih starín, niti ne bi očíj obrnol od rastlín, živalij in od ostalih prirodoslovnih stvari. Zaradi slovanskega jezika (slavonische Sprache) bi se bilo treba dalje muditi v Bosni, ker tam po sodbi vseh slovanskih (slavischen) in slovénskíh (wendischen) jezikoznancev ter tudi po mojem razumu vlada najčistejše, najlepše ter najblagoglasnejše narečje izmej vsacega slovanskega (slavischen) in slovénskega (wendischen)*, a bolgarsko je najgrobéjše. Mej prebivanjem v Bosni bi se nabrala čisto nova „flora moesiaca“ na radost vsem, kateri ljube rastlinstvo, kar ga je najti zunaj nemških dežel; a v njej bi se pokazalo dovolj

*) Tem besedam Kopítar dodaje (pod črto) svojo opómno: „Vendi ali Vindi po notranjih avstrijskih deželah so Popovičú glavni rod (Hauptgenus), ki ga postavlja nasproti vsem ostalim Slovanom; a Dobrovsky je pozneje slovanske jezike bolje razpredéil.“ (Kopitars Kleinere Schriften, I. 121.) — O Popovičevih „Vindih“, „Vendih“ itd. bode več govora v II. razdélku tega spisa.

imén tacega bilja, ki raste po gorkih deželah, kakeršna je Vlaška zemlja, katera ima v svojem spódnjem konci toliko severne širjave, kolikor Bosna.“

Kar tukaj Popovič govóri o potovanji po južnih deželah, to so bile v necem Kopitarjevem spisu ponatisnole tudi „Annalen für Literatur und Kunst“, 1811. l. (III. 187—214.); kajti ondukaj ta slavni jezikoslovec pretresa Hacquetovo knjigo „Abbildung und Beschreibung der südwest- und östlichen Wenden, Illyrier und Slaven. Leipzig, 1801.“ Kopitar je poleg drugih opómenj tamkaj izustil i naslednjo gorjúpo resnico: „to je bila uže pred več nego petdesetimi léti lepa želja tedanjega največjega učenjaka vse Avstrije, vrlega jezikoslovca in prirodoznanca J. Ž. V. Popoviča, Slovena štirskega. Velika nesreča učeni svét je, kà tedaj ní bilo v Avstriji nikogar, komur bi se bilo vredno zdelo, po 500—800 gljd. na leto dajóč, táko podjéjte tacega moža pospeševati kacih pet let, in kà je „eden izmej najrazúmnejših avstrijskih gospodov plemenite krvi, s katerim se je bil seznanil Popovič“, pregovóril ga ter odvrnil od službe pri avstrijskem poslanstvu v Carigradu, kamor se je želel samó z rečenega naména ter je to službo malo ne uže imel v rokah*), a to je bil imenovani bogatáj razdril zategadelj, da bi tóli učenega moža pridobil v učitelja nedolétnemu detétu, kateremu je on bil opekún (jérop); zatorej nam je žal, kà nikakor ne smemo reči, da je to zamudo trideset lét pozneje do konca nadoméstil profesor Hacquet, katerega so bili obogátiti bolniki ter je v počitnicah o svojih troških en kos ‚Popovičeve plase‘ mogel obhoditi in opisati.“ (Kopitar's Kleinere Schriften I. 120. i. d.)

Popovič je bil samó dva kratí zunaj Dunajskega ozidja v petnajstih létih, kolikor je vsega vkupe živel v tem stolnem gradu. Prvič je 1764. léta jeséni potoval k Nežiderskemu Jezeru (Neusiedler-See), gledat njega okólice, a potem je 1765. léta šel na goro Grimming, da bi ž njé biljem podpólnil si dômač, poprej uže nabirani herbarij. (Wurzbach, Biographisches Lexikon.) Slovénsko domovino je bil ostavil v svojem desetem létu, rekše v dôbi, v katerej nam je še vrlo malo do kake ozbiljne stvarí, a pozneje, kadar je v sebi čutil moč in željo, imenitnosti svojega kraja opisati in razglasiti učenemu svétu, branila mu je osoda, prebivati mej svojimi, kamor ga je vedno srce gnalo. (Untersuchungen vom Meere, 252.)

*) Priméri, kar je o tem povédano v II. št. „Ljublj. Zvona“ na 110. str., in kar sam Popovič v predgovoru k družemu razdelku svoje knjige „Untersuchungen vom Meere“ na XXIII. str. i. d. o tem piše kosmografskim družabnikom.

Kakó je Popoviču ugajal Dunajski stolni grad, pripoveduje njega 15 pol dolgo pismo, prijatelju Bűschingu poslano sėčna mėseca 1761. léta. Ondukaj čitamo: „seliti se mi je na Dunaji bilo trėba pet krat, a sam rad se nısem nikoli, ker imam toliko orodja in rızlake, da je enemu človeku malo ne vsega preveč; ali vender so me prinúđili Dunajčani, kateri v denašnjih časih niti ne čislajo znanstev niti ne ljube njih častiteljev. Dva kratı se je to delo vršilo s táko silo in tegınjo, kakor da je sovražnik pred vrátı in bi jedino moje umikanje grad moglo otėti. V polėtji 1759. leta tóličko da mi nıso pogorėle vse moje knjige, zbirke in spisi. Uže se je bil zakadil en ogál óne strėhe, pod katero je bilo spravljenih nad 100 mojih skrábije*) ter mnogo zabójev z bogastvom vseh treh glavnih razpólov prirodnih. Večino teh nanáškov mi je pokončala gasėća voda. Lansko jesen malo da nısem izgubil léve noge, ker mi je zdravnik nerodno kri pušćal, in ležal sem nekaj mėsecev potem. Ker je vojna, zatorej ni plaćila ne dobivamo, kakor bi trėbalo. Ako še vrhu tega premišljam, katerih ljudij išće na Dunaji sreća, vidėć, da kak francosk novınar ali tudi glumáč (komedijant) imata vsak po svojih 6000 gljd. dohodkov na léto, a jaz le po 700 gljd. za vse svoje trude, to lahko uganete, v kacem veselji žıvem tukaj. Otožnost me časi prime taka, da se nedavno bivših dogodkov toliko spominam, kakor da jih nısem še nikoli slišal.“ (V letop. Matice slov. 1879. l., 114.)

(Dalje prihodnjič.)

R à k.

Spisal Fr. Erjavec.

(Konec.)

Slovenski kmet, in tudi drugi pameten svet ženi se po zimi, ko nema boljšega dela. In tudi ràk je tega mišljenja, da je za ta posel zimski čas najprikládnejši. Kakó se pa vede kot snubač, o tem nemamo nič gotovega poročila. Ali kakor ga znamo, rekli bi, da se tudi pri tem imenitnem koraku ne prenaqli, temveč da se nosi trezno in premišljeno in da opravlja vse s potrebno dostojnostjo. Na vzpomlad

*) Škrábica, f., die Schachtel, der Klingelbeutel, rabi Kraševcem in Hrvatom; pravilneje: skrábijca; staroslov.: krabij, ije, f., krabijca, f., fiscella e vimine plexa, arcula.

začne pa mati račica jajca leči, vsega skupaj okolo dve sto. Mati jih nosi pod „repom“, vsako jajce namreč ima kratek repek, s katerim se obesi na to ali óno plavutno nožico, na vsakej jih visí po dvajset do trideset. Takó jih nosi tjà do konec meseca junija. Takrat so zametki zreli, prodró kožico in mladi rački prilezejo na dan. Majhni so in skoro prozorni ter počasi lazijo okolo matere, ki mirno žedí sredi njih. Kakor jih pa kaj prestraši, zbežé hitro pod rep v svoje leglo, poprimejo se plavutnih nožic materinih in ta jih urno unese vsakej opasnosti. Toda materina ljubezen kmalu ohladne in necega dne ostavi sirote, da ne vedó kakó in kedaj so izgubili mater, óčine skrbi pa tako nikdar počutili niso. Prepuščeni sami sebi razidejo se na vse strani s trebuhom za kruhom. Odtod tudi pregovor: Razšli smo se kakor rakova deca.

Rák učka lepo starost, živi namreč do blizu dvajset let. Ali dandenes so taki račji Metuzalemi redki, vsaj pri nas. Saj nema mirú. Tudi on čuti, kako težek je boj za obstanek; kamor krene, povsod pastí in nastave, vse polno neprijateljev in napastnikov. Potlej pa rasti in se veseli življenja, kdor more! Vsak paglavec, vsako pastirče stikuje za njim in ga čmari pri ognji. Potem so še pravi rakarji, katerim je račja lov ali zabava ali obrt. Lové ga z rokami ali s precepi, ali mu nastavljajo vrše, sake in mreže, kamor ga vabijo z mrtvimi ribami, z jetri in drugo mesnino. Drugod ga izmamijo z ognji po noči iz vode, da neumnega brkača toliko laže in brez truda pobirajo.

V vodah, kjer imajo mir in jih redkokedaj kdo lovi, so tako brezskrbni, da ob belem dnevi grabijo po polžih, glistah ali kar se jim mesenega ponuja na palici privezanega. Na Plitvicah sem v jezeru Kozjaku to sam poskusil. Na močán prot sem privezal nekoliko kurjih črev in sem jih poteknil v vodo. Čreva še niso bila dobro v vodi, uže so od vseh strani planili raki na nja. Ko sem počasi vzdignil prot, vrgel sem tri rake na suho. Tako sem jih nekaj časa metal z vode, če tudi ne po tri, pa vendar po dva ali vsaj po enega. S prva so kakor slepi hlatali po črevih. Ko so pa s časom videli, da je tovariša za tovarišem čudotvorni prot vzdigal iz njih srede, ne da bi se bil kdo povrnil in jim povedal, kakó se jim gaja na drugem svetu, polotila se jih je malo po malo neka treznost in neka ozbiljnost. Bolj in bolj nezaupno ogledavali so si mamljiva čreva in dolgo jih je bilo treba premikati sem ter tjà, predno se je kdo odločil pograbití za nja. In

še ta je bil navadno kakov malovredni mladeč, a starcem se je vsa stvar naposled zdela vele sunna. Dolgo ni bilo nobenega na videž in tudi mene je minul potrpež, niti mi ni več stalo do njih, ker našej malej družbi bilo jih je dovelj za posladek.

Poleg človeka ima rák mej samimi povodnimi živalimi mnogo neprijateljev. Mnoge pohrustajo grabežljive ribe, izlasti dokler so še majhni in mehki. in koliko jih pohrusta vidra, celó lisica preži za njimi.

Svoje vrste — in še prav osobitne — so raki v reki Kolpi ob hrvaškej meji. Ne da bi bili morebiti telesno drugače ustvarjeni; taki so, kakor vsi drugi. Ali glede umstvenih zmožnostij so daleč pred vsemi drugimi. Sosebno veliki prijatelji so godbi, prav za prav žvižganju. Lepemu žvižgu na ljubav ostavljajo najmastnejše zalogaje in prihajajo iz svojih skrivališč poslušat. In tedaj ima žvižgalec najlepšo priliko raka za rakom vlačiti na suho. Toda zgol z duševno hrano se to vendar ne opravi, tudi želodcu je treba nekaj ponuditi. Ako torej hočeš v Kolpi z uspehom rake loviti, vzemi v eno roko prot, kateremu si na konec črva privezal, v drugo pa stisni precep in potem žvižgaj tisto imenitno račjo pesem. Kajti ne gre, da bi žvižgal kar si bodi, kolpski raki so neznansko svojeglavni. Ali njihovo pesem ali pa nič!

Temu in onemu se bode to smešno zdelo. Tudi Valvazorju se je s prva stvar smešna zdela, a naposled je mož vendar verjel. Piščoč „Slavo kranjske vojvodine“ pobral je glasoviti učenjak vse, kar se mu je zdelo, da bi ljubljenej deželi utegnilo služiti v čast. V tej stvari se je sam pošteno trudil, da bi zvedel resnico, ali okolnosti mu niso bile ugodne. Dasi tedaj na svoje oči ni videl loviti rakov na žvižeg, nas vendar zagotavlja, da se okolo Vinice in Podbrežja tako lové. Pravi, da žvižgalci mej soboj tekmujejo; kdor zná bolje, nalovi več rakov. On sam je vprašal necega Hrvata, Polakoviča po imenu, ki je služil Frankopana in je bil na glasu, da zna rakom sosebno dobro žvižgati. Vprašal ga je, če raki ne bi prišli, ako jim ne bi žvižgal. Hrvat je odgovoril, da ne pridejo, čuda redko pride kakšen. V tem, ko jih žvižgalec nalovi sto, dobi jih drug, ki ne žvižga, jedva šest. Vprašan nadalje, ali imajo tudi drugi raki to svojstvo, pravi, da ne vé, ker on je lovil samo mej Poljanami in Metliko. Tudi druge osebe „od stanú“ so temu pritrdile. Valvazor bi se bil o tem tudi sam rad uveril, ali voda je bila motna in velika. Zato se opira

na svedočanstvo vere dostojnih mož „sowol von hochfürnehmer als gemeiner Condition“, ki so mu vse to potrdili iz svoje izkušnje. Na konci še pristavlja, da rék: „šel je rakom žvižgat“ povesod drugod pomenja: umrl je.

Dandanes o tem žvižganji vse molči. Gotovo je mlajši svet pozabil pravo račjo pesem. Kaj pa! Zapisana ni bila nikdar, hranila se je samo po „ustnem izročilu“, v pravem pomenu te besede. In necega dne zatisnil je oči star očanec in ž njim je šla pod zemljo tudi pesem, bodi si, da je pozabil naučiti je sina, bodi si, da je topej glavi ni mogel vcepiti. Tako se izgublja in opušča star običaj in malo po malo gre v pozabo vse, kar je bilo od starine dobrega in hasnovitega. Kaj ne ti, račji prijatelj?

Rakova domovina je jako prostrana, razširja se namreč malo ne po vsej Evropi in po velicem delu Azije. Pri nas se nahaja po vseh vodah, še posebno mu prija kranjske in štajerske. Mánj mu ugajajo vode po našem Primorji. Najlepše rake na Goriškem sem videl v Koboridskem blatu, pa menda niso posebno okusni. V Gorici vsaj imajo po gostilnicah samo kranjski veljavo. Nemo propheta in patria sua. Da v Soči ni in ne more biti lepih rakov, umeti je lahko; a popolnoma nerazumno mi je, zakaj jih Ipava nema, o katerej bi človek sodil, da je kakor nalašč ustvarjena za to žival. Na Koroškem ne manjka rakov nikjer, ali posebno hvaliti jih nisem čul. Na slovenskem Štajarji bivajo lepi in dobri raki v Sotli in v Pesnici, in gotovo še drugod, kar pa meni ni znano. Kranjska pa vendar prva-kuje glede ráštva; sosebno sè svojimi krškimi raki se je proslavila daleč prek ozkih svojih mej. Pa tudi ljubljanski raki, ki se lové v Ljubljani, Gradaščici, Ižici in v družih po ljubljanskem barji tekočih potocih, na dobrem glasu so pri vseh poznavateljih. Vse hvale vredni so nadalje raki iz Pivke, Planinščice in iz družih potokov okolo Planine, Cirknice in Loža. Iz vseh teh krajev izvaža se mnogo tega blaga v Trst. Na Dolenjskem ponašajo se razen Krke z lepimi raki tudi Kolpa, Temenica, Mirna in še druge manjše vode, katerih pa tukaj ne bodem našteval. Pa tudi Gorenjska stran redí po potocih sem ter tjà prav lepo žival. Tako n. pr. vem iz svoje izkušnje, da imajo Poljaue nad Škofjo Loko jako velike in okusne rake. Kar se tiče velikosti, bode zadostovalo, ako povem, da so enkrat enega ulovili, ki je na tehtnici potegnil „tri rezí“, rekše: tri četrti libre. Sam ga sicer nisem videl, pravil mi je pa o njem vse časti in vere dostojen mož,

ki je stal poleg tehtnice; bržčas ga je tudi okusil. Taki velikani so vendar jako redki. V Dolskem gradu pod Ljubljano kazali so nekdanj — da li še zdaj, ni mi znano — lupino ogromnega raka, če se ne motim, rekli so, da se je porodil v Krki. Tisti bi utegnil biti dostojen drug onemu poljanskemu, dokler je namreč še junakoval pod vodo.

Cirkniško jezero je polno rakov. Kadar voda upade, nahaja se jih po jamah brez števila. Pobirajo jih kakor hruške in spravljajo v vreče in košare. Ali ti jezerski raki glede dobrote ne morejo tekmovali s potočnimi, zato tudi nimajo prave cene.

Kupčija z raki je na Kranjskem znamenita in prinaša v deželo vsako leto najmanj kacic dvajset tisoč goldinarjev. In prinašala bi tudi več, ko bi se raštvo umno uravnalo. Iz same Krke izvozi se jih na leto najmanj 100.000 repov, iz družih vodá pa tudi vsaj toliko, če ne več. Prvi trgovec s krškimi raki je Krški poštar gosp. A.; on sam jih razpošlje na leto blizu 60.000 repov. Največ jih gre na Dunaj, v Prago, Pešto, potem v Pariz, London, Milan i. t. d. Pol libre težki so precej redki, sem ter tjà nahaja se vendar še kak težji, do dvajset lotov stare dunajske vage.

Staro pravilo uže uči, da raka jej v mesecih, katerih imena v sebi nimajo nobenega r, in ti meseci so: maj, junij, julij in avgust. V teh mesecih je tudi trgovina z raki najživahnejša. Razpošiljajo jih v košarah vložene mej mah, pri večji vročini pa v slamo. Kadar gredo prav daleč, namažejo jih z vinom ali z vinskim kisom. Ujete rake spravljajo v posebne skrinje, plavajoče v vodi ter jih pitajo s krvjo, z mesnimi odpadki in sè slabimi ribami.

Predno končam, še nekaj šaljivega. Srbska smešnica pripoveduje, da je Turek, nepoznavši dotle raka, prišel k Srbu in videvši to neznano žival pri njem, vprašal ga je, kaj je to. Srb mu odgovori, da je to *bolhobêr*, da loví bolhe po hiši in po noči v postelji. Turku je bil po tem pojasnilu *bolhobêr* močno všeč, zato si ga izprosi od Srba in ga odnese domov. Kako sta se pa Turek in *bolhobêr* pogajala po noči v postelji, o tem smešnica molči. Da ni *bolh* lovil, lahko si mislimo. Prej bi rekli, da se jim je pridružil spomnivši se svoje stare pesni:

Tud jaz bi se tvoje kože lotil,
Oh, kože lotil.

O Preširnovem „Senáni“.

Spisal Jos. Cimperman.

Vsacemu čestitelju Preširnovemu je znana njegova satirična meniška balada „Sveti Senán“, katero je baje da posvetil bil svojemu prijatelju, lani 20. dne junija 1880. leta tú v Ljubljani umršemu, obče čislanemu P. Benvenutu Chrobatu. Znano je tudi vsakemu, kdor se zanima za kronologični red, po katerem so se narájale Preširnovе nesmrtnе pesni, da je „Senán“ za stroge tedanje cenzure voljo smel tiskati se prvič tekar 1848. l. (v „Čebelice“ V. zv. na 15. str.); a kakor mi svedoči vsestranski molk, ne vé se, od kod je Preširen vzel sujet ali predmet tej pesni.

Vender, če ta pesen v glavnej misli ni popolnem izvirna, to ne zmanjšuje nje cene, niti ne dela kvare pesnikovemu imenu, o čegaver izvirnej satiričneje stvarilnej moči imamo tehtovitih dokazov na izbër. Vsak čitatelj uvidi skôro, kakó je Preširen izlasti punctum saliens svojeje pesni takó zasukal, da je menj razžaljiv in bolj estetičen, nego li v mátici; tudi si je izbral namesto dijaloga gladko pripóvedno obliko.

„Senána“ je v angleščini zložil Thomas Moore (poroj. 28. dne majnika 1779. l., † 25. dne febr. 1852. l.), ki bi se po svojeje nesrečnej usodi in delih dal nekako vzpóred staviti nemškemu pesniku „Albigenzov“, „Don Juana“ itd. Da je Preširen po Čopi ali Hilscherji, znanem izvrstnem prelagatelji angleških, francoskih in italijanskih pesnikov, seznanil se morebiti s tem slovečim Angležem, to si lahko mislimo, osobito ker znamo, kakó srčna prijatelja sta si bila Preširen in Čop in ako opómenim, da je naš pesnik mnogo občil tudi z duhovitim Hilscherjem, vender, da mu je prav ta Moorova pesen zeló ugajala, posnemati se smé iz tega, ker jo je čisto po svoje prestvaril, takó da, če je tudi glavno misel od drugod zajél, sme se pesen in mora vender vsa Preširnova imenovati; kakor Göthejev „Erlkönig“ ali Bürgerjeva „Lenora“ zategadelj nista nič menj izvirna, ker sta zložena po starejših národnih pesnih.

Čestiti čitatelji naj v dokaz dobrostno primérjajo samí Preširnovega „Senána“ z mático in s tem „interlinearnim“, malo ne do

besede natančnim, če tudi ne rimanim prevodom. Nádejem se, da jih stvar zanima, kakor je mene.

Pesen slóve v angleščini:

ST SENANUS AND THE LADY.

Sv. Senán in dekle.

ST SENANUS.

Sv. Senán.

“OH! haste and leave this sacred isle,
„Oj! hiti in ostavi ta sveti otók,

Unholy bark, ere morning smile;
Brezbožna ladja, predno jutro se smeje;

For on thy deck, tho' dark it be,
Kajti na tvojem króvi, dasi temno je,

A female form I see;
Žensko podobo jaz vidim;

And I have sworn this sainted sod
In jaz sem se zarotil, da té posvečene rúšine

Shall ne'er by woman's feet be trod!“
Nigdar se ženske noga ne takne!“

THE LADY.

Dekle.

“Oh! Father send not hence my bark,
„Oj! oče, ne pošiljaj stráni moje ladje.

Through wintry winds and billows dark:
Mej zimske vetróve in valóvje temné:

I come with humble heart to share
Jaz sem prišla s ponižnim srcem udeleževat se

Thy morn and evening prayer;
Tvoje jutranje in večerne molitve;

Nor mine the feet, oh! holy Saint,
Ne kahiti nogi, oj! sveti mož,

The brightness of thy sod to taint.“
Čistósti tvoje rúšine oskrunjati.“

The Lady's prayer Senanus spurn'd;
Dekleta prošnje Senán zavrže;

The winds blew fresh, the bark return'd.
Vetróvi pišó čvrsto, ladja odplava stráni.

But legends hint, that had the maid
 Toda pravljica poroča, da se je dekle
 Till morning's light delayd,
 Do jutranjega svita mudilo,
 And given the saint one rosy smile,
 In spravilo svetnika v sladek smeh,
 She ne'er had left his lonely isle.
 Nigdar ni ostavilo njega samotnega otoka.

O novobolgarskej literaturi.

Sestavil A. Bezenšek.

III.

Najboljši bolgarski novelist je Ljuben Karavelov iz Koprivštica, znameniti agitator na političnem poprišču, in brat sedanjemu ministru-predsedniku Petku Karavelovu. Svoje studije dovršil je kakor tudi njegov mlajši brat Petko v Moskvi, kjer je 1861. leta izdal zvezek bolgarskih narodnih pesnij. Zanimal se je tudi za bratski narod srbski, mej katerim je živel nekaj časa. Glavno delovanje njegovo vršilo se je v Bukureštu, kder se je nastanil 1868. leta. Poleg svojih mnogobrojnih novel objavil je tudi dosta liričnih in dramatiških proizvodov, ter pisal tudi v srbskem in ruskem jeziku.

Drug znamenit bolgarsk pisatelj je škof Kliment Branicki (Vasil Drumev), bivši naučni minister, sedanji Trnovski biskup. Ta je spisal mej drugim jeden roman pod naslovom „Nesrečna obitelj“ in jedno jako dobro dramo „Ivanko, ubijec na Asena“, katera se opetovano na mnogih mestih z velikim uspehom predstavlja.

Prvo izvirno igro, in to veseloigro, spisal je učitelj Sava Dobroplodni pod naslovom „Mihovil“. A 1866. leta napravil je Dobro Popov Vojnikov v Šumli prvi poskus spraviti bolgarske igre na gledališčni oder ter je tudi sam spisal nekoliko igrokazov. — Mej drugimi pisatelji na dramatičnem polju imenujem: T. Ikonomova, Bloskova, Šiškova, Stančeva in Šišmana.

Kot prevoditelj iz tujih jezikov in kot izvrsten bolgarsk stilist zasluži, da se omenja Nikola Mihajlovski iz Jelene, sedaj je član apelativnega sodišča v Sredci (Sofiji) in narodni poslanec. V poslednjem

desetletji prevéli so mlajši pisatelji razne klasične spise iz drugih jezikov, na pr. Voltérovo Meropo, razne komade Molierove, V. Hugovo Lukrecio Borgio, Lessingovo Emilio Galotti, Vernejev Pot okolo zemlje, Schillerjev e Roparje, Gogolov Turas Bulba itd.

Mej najmlajšim pisateljskim narastajem imamo mnogo krepkih močij, posebno mej bolgarsko mladino, ki se uči in se je učila v Zagrebu, Pragi in na Dunaji. Ti so ob jednem najglavnejši posrednici mej iztokom in zapadno omiko. Njihov nastop na literarno ali javno poprišče bode imel za Bolgare epohalno značenje.

Kar se tiče znanstvene kuževnosti, imamo omenjati Jurija Stojkova Rakovskega iz Kotla (1818—1868). Učil se je v Carigradu, v Atenah, v Parizu, ter je malo bival v svojej domovini, ker so ga zaradi njegovega agitatornega duha Turki strogo preganjali. Za to se je največ zadrževal v Avstriji, Srbiji, Vlaškej in Rusiji, da, nekoliko časa celo živel je kot hajduk v Balkanu. Njegov hajduški epos „Gorski Pajnik“ je jako omiljen mej narodom. Nadalje je izdal „Bolgarske starine“, in opis bolgarskega narodnega življenja. V teh spisih nahaja se marsikatero dobro zrno. A njegov jezik je na polu staroslovenski.

Gabriel Krstovič iz Kotla, poprej kajmakam na otoku Samu in pozneje član najvišjega sodišča v Carigradu, deloval je od l. 1837. na zgodovinskem, jezikoslovnem in političnem polji; pridobil si je mnogo zaslug za probujenje svojega naroda in se je mnogo boril za neodvisno narodno cerkev.

Razen njega odlikujeta se na znanstvenem polji Spiridon Palanzov († 1871.) in Štefan Zahariev kot historika.

A najznamenitejši učenjak bolgarski je Marin S. Drinov. Rodil se je 1838. leta v Panagjurištu, učil se v Moskvi, in živel kot domač učitelj neke ruske plemenitaške obitelji sedem let v zapadu Evrope. Od 1871. leta je profesor slavjanščine na vsučilišči v Harkovu. Najznamenitejša dela so mu: zgodovina bolgarske cerkve; prazgodovina bolgarska in kolonizacija balkanskega polutoka po Slavjanih. Spisal je tudi mnogo manjših historičnih in filologičnih razprav, ter jih obelodanil v spisih Brailskega društva. Iz vseh njegovih del razvidna je — po razsodbi dr. K. Jirečka — ostra kritika izvorov, jasna razsodba spojena s temeljitostjo in jasnostjo.

Kar se tiče jezikoslovnih spisov, imajo jih Bolgari dosta, samo da niso kaj posebnega. Trebalo bo tukaj še resnega dela in vsestranskega izučevanja. Za sedaj je najboljša bolgarska slovnica Momčilova in

Grujeva. Razen teh imajo še šestero drugih slovníc, in to od Ikonomova, Radulova, Veženova, Drinova, Bogorova in Šišškova.

Bogorov je v obče najplodnejši pisatelj bolgarski, in néma skoro književnega polja, kder bi se on ne bil z večjim ali manjšim uspehom poskušal. Rodom je iz Plovdiva. V jeziku je velik purist, tako da je malko smešen v očeh svojih poznavalcev. Pisal je razen imenovane slovnice tudi francosko-bolgarski in bolgarsko-francoski besednjak; izdaval je mnogo časopisov, in on je mej prvimi bolgarskimi žurnalisti (v Smirni je izšel njegov prvi časopis); potem je pisal zemljepisne in potopisne stvari in nabiral je tudi narodne pesni. Sedaj živi v Sređci in zmirom marljivo deluje na književnem polji. V poslednjem času je izdaval „Nakovalno“ v jezikoslovno-purističnem duhu.

Kot pisatelj na šolskem in popularnem polji in kot dober prelatelj iz ruskega, francoskega in angleškega je poznan Hristo G. Danov; ta je tudi odprl prvo bolgarsko knjigarno. Sedaj izdava „Marico“ v Plovdivu, in ima svoje knjigarne v Plovdivu, Ruščuku, Sređci in Solunu.

Kar se tiče bolgarskega novinarstva, položil mu je začetek Fotinov s svojim „Ljuboslovjem“ v Smirni (l. 1844—1846). Bogorov izdaval je v Lipskem „Bŭlgarskij Orel“ (pozneje nazvan „Bŭlgarskij izvēstnik“) od 1846. do 1849. leta. V Carigradu izdaval je isti „Carigradskij vēstnik“, koji je izhajal do 1861. leta. Odkar se je porodilo cerkveno bolgarsko vprašanje, dobilo je novinarstvo znatno moč. Mej novinarji vidimo Cankova, bivšega ministra predsednika; Burmova, predsednika prvega ministerstva; Mihajlovskega, Najdenova, okolijskega načelnika v Karlovu; Slavejkova, sedanjega ministra notranjih stvari; Načeviča, bivšega ministra financij; Suknarova, sedanjega predsednika sebranju; M. Balabanova, sedanjega konzula v Carigradu itd.

Letos imajo Bolgari sledećih 24 časopisov; „Državen vēstnik“, „Bŭlgarski Glas“, „Nezavisimost“, „Seljanin“, „Bŭlgarska ilustracija“, „Jugoslavjanski Stenograf“, „Bodilnik“, „Kakalaška“ — vsi v Sređci. V Plovdivu so: „Marica“, „Narodni Glas“, „Iztočna Dandanija“ (satirična). — V Ruščuku: „Slavjanin“, „Bŭlgarin“, „Djavalosko šilo“ (satiričen), „Makedonec“. — V Trnovu: „Sojedenjenje“. — V Svištovu: „Napredek“, „Narod“. — V Varni: „Varnenski vēstnik“, „Pedagogičeski vēstnik“, „Svobodna Bŭlgarija“. — V Slivnu: „Bŭlgarsko znae“. — V Carigradu: „Zornica“. — V Vengadu pri Temešvaru: „Vengandska narodna nuvala“ (z latinico).

Ta veliki broj bolgarskih listov dokazuje, da se je novopreporojen bolgarski narod počel živahno zanimati za književnost, in od njegove vztrajnosti in marljivosti moremo pričakovati najlepšega ploda tudi v duševnem obziru.

Novejša češka literatura.

Piše Ivan Hribar.

I.

Od leta 1817. do 1848.

(Dalje.)

Svojo posebno pot odbral si je Karel Hynek Macha, mladenič nenavadne nadarjenosti, — pesnik genijalen. Le jedno skromno delo ima češka pesniška literatura od njega, a to mu je zagotovilo mesto mej prvimi pesniki češkega naroda. Njegova lirično epična pesen „Maj“ v katerej v byronskem zlogu opeva globoko boleost srca, dokazuje, da bi bil Macha brez dvombe presegel vse češke pesnike, ako bi mu bilo dano živeti. Umril je imajoč še le 26 let.

Uže prej sem omenil, da se je nekaj za glavni pogoj dobre balade ali romance mej češkimi pisatelji smatralo na dolgo in široko razpredeno pripovedovanje. Josef Jungmann uprl se je prvi temu, in za njim so šli večinoma vsi gori imenovani pesniki. Ostalo jih je pa vendar še mnogo, ki so se ravnali po starem pravilu, čegar glavni zagovornik je bil Jan Nejedlý. Se ve da plodi teh pesnikov niso našli priznanja mej narodom, ko se je bila po spisih Čelakovskega in njegovih privržencev prava pesniška (smér udomačila in estetična čut razširila in ker torej njihova trmoglavost ni imela drugega nasledka ko tega, da se je nekaj časa razvoj pravilne češke balade zaviral, ne bodem se pri njej dalje mudil.

Ako prestopam k pesništvu dramatičnemu, imenovati mi je najpreje Vaclava Klimenta Klicpero in Josipa Kajetana Tyla. Prvi je tako rekoč oče češke dramatične literature. Sicer se njegovim spisom pozna, da pisatelj ni imel one izobrazenosti in onega nazora, katerega si more dramatični pisatelj le pri redno urejenih gledališčih pridobiti; vendar pa se njegove žaloigre odlikujejo po globokosti mišljenja in priprostosti dejanja, veseloigre in burke pa po zdravem humorji, ki ga je tako spretno vedel vánje spravljati. Jos. Kajetan Tyl bil je skoro še plodnejši ko Klicpera, a njegovi dramatični spisi, razen nekaterih boljših po svojej notranjej vrednosti nikakor ne dosejajo spisov prvega. Naj-

duhovitejši dramatični pisatelj bil je Frt. Turinský in obžalovati je le, da češka literatura od njega nema se izkazati z več ko dvema žaloigramama „Virginia“ in „Angelina“. Ako imenujemo še Jos. Jiří Kolára, Šimna Macháčka in Václava Svobodo, imamo pred soboj malo ne vse dramatične pisatelje te dobe.

Kakor pri vsakem narodu, kedar se začne zavedati, tako so tudi pri češkem narodu od začetka vsi pesniki, lirični, epični, da! celo dramatični imeli pred soboj glavni in vzvišeni smoter s svojimi spisi delovati na to, da se narodna zavest popolnem probudi in utrdi. A ne samo v vezanej besedi, tudi v nevezanej, v pripovedkah in romanih, delovalo se je na to in sicer posebno s tem, da so si pisatelji za predmete izbirali dogodke iz slavne zgodovine češke minolosti ali pa, da so dejanja pripovedek uravnavali tako, da je k ljubezni in udanosti do domovine in naroda vzpodbujalo. V poslednjem obziru imenovati mi je posebno J. K. Tyla, ki je s svojimi spisi te vrste imel več sreče in uspeha, ko s spisi dramatičnimi.

Zgodovinske pripovedke in romane pisali so V. K. Klicpera, Jindřich Marek in po različnih prevodih tudi pri nas dobro znani Prokop Chocholoušek; povesti z dejanji iz naroda vzetimi pa Karel Sabina, Jos. Mir. Hurban, J. Vocel, Jaroslav Křiženský in Rubeš. — Najbolje so se pripovedke in romani širili mej narodom po leposlovnih listih, katere so bili pisatelji leta 1820. izdajati začeli. Takrat sta bila namreč ustanovljena lista „Čechoslav“ in „Vlastislav“, katera sta okolo sebe zbrala blizu 150 pisateljev, — se ve da mej njimi tudi mnogo tacih, katerih spisi so bili le začetne poskušnje. Vsled tega so boljši pisatelji lista tudi večjidel popuščali, ter si naposled ustanovili časopisa „Květy“ in „Česká včela“, katero posledno je uredoval nekaj časa Čelakovský sam. Leta 1846. prevzel je uredništvo tega časopisa Karel Havliček in povzdignil ga je tako, da je imel toliko duševne in materijalne podpore, ko pred tem še nobeden časopis na Češkem.

Ob jednem z drugimi literarnimi oddelki začela se je razvijati tudi znanost. Tu je bilo pisateljem boriti se z marsikakimi težavami. Glavna je pač bila ta, da ni bilo češkega izobraženega občinstva, ter se torej tudi v češkem jeziku pisane znanostne knjige niso razpečavati mogle. K tej pa se je družil še predsodek, da češki jezik ni sposoben za znanostne razprave in ravno obe te okoliščini sta zakrivili, da Dobrovský, — ki je sicer toliko koristil češkej literaturi, — ni izdal nikacega spisa v svojem materinem jeziku.

Prvi pojav na polji znanostne literature je Anton Markova „Logika“, ki je izšla leta 1820. Leto na to začel je Jan Svatopluk Presl izdajati časopis „Krok“, kateremu je bil namen gojiti vse vednosti, posebno pa vednosti prirodne. S tem časopisom je Presl tudi nehoté prouzročil silni jezikovni boj. Ker namreč razen filozofičnih in pravniških izrazov, — kateri se nahajajo v starih spisih Tom. Štitenega in Korn. Všeherda, — češki jezik ni imel za druge znanostne oddelke nikake terminologije, začel je Presl s pripomočjo Jungmanovo v spise, ki jih je priobčeval v „Kroku“, uvajati čisto novo češko terminologijo. To je nekatere starejše pisatelje, posebno pa uže imenovanega Jana Nejedlega tako jezilo, da so se na vse mogoče načine začeli upirati takovemu novotarjenju, druge pa je zopet vzpodbujalo, da so za nekatere sicer dobre narodne izraze kovali čisto nove besede, ki ne spominajo le našega P. Marka Pohlina, temveč daleko nadkriljujejo vse, kar je on v tem obziru storil. Najhujši boj pa je nastal zavoljo rabe črk **i** in **y** in udeležili so se ga vsi tedanji pisatelji; posebno duhovito pa Jungmann in Čelakovský, kateri poslednji niti velezaslužnemu Hanki ni prizanašal. Konec temu hudemu boju za pravopis storil je še le František Palacký, ki je prevzemši leta 1827. uredništvo takrat ustanovljenega „Časopisa musea českého“, sprejel jezik po Jungmanu in Čelakovskem upravljani in opirajoči se na stare klasične vzore, posebno pa na oba malo pred tem najdena rokopisa, ob enem pa zaprl predale „muzejnika“ vsem ne strogo znanstvenim jezikovnim razpravam. Da-si so mu od začetka mnogi prijatelji to zamerjali, spoznali so vendar kmalu vsi, da je Palacký čisto prav in le v prosep literaturae ravnal, in „Časopis musea českého“ postal je v kratkem glavno središče, okolo katerega so se zbirali vsi z znanstvom se pečajoči pisatelji.

Ob enem pa je Frt. Palacký skrbel za to, da se je s pripomočjo domoljubnega plemstva ustanovila kot oddelek muzeja „Matica česká“, katerej je bila glavna naloga zalagati znanstvene spise ali vsaj pisateljem dajati podpore, da jim je mogoče bilo takove spise izdajati. Matica bila je torej neizmerne važnosti, kajti odslej se onim pisateljem, ki so imeli poklic in voljo gojiti znanstveno literaturo, ni bilo bati razen truda tudi še materijalne izgube in čedalje bolje je narastalo število onih, ki so začeli pisati o različnih strokah znanstva.

Prvo veliko delo, katero je izšlo (1835—1839) s pripomočjo „Matice“, pa je bil Jungmannov slovník, obsezajoč pet velikih zvezkov v 4^{ki}. Ta slovník je plod tridesetletnega marljivega truda pisateljevega

in je pravi zaklad češkega jezika. Delo to imelo je na daljši razvoj jezika in upravljanje pravopisa velikansk upliv in ni ga še dandenes češkega pisatelja, ki bi — hoteč pisati lep in pravilen jezik — v marsičem ne iskal sveta v enciklopedičnem slovníku Jungmannovem.

(Dalje prihodnjič.)

Slovenski glasnik.

Slovensko slovstvo. Slovensko „Dramatično društvo“ razpošilja ravnokar svojim družabnikom knjige za leto 1879/80. in sicer „Slovenske Talijske“ 48. in 49. zvezek. Vsebina tema zvezkoma, ki se prodajeta po 1 gld., je ta: „Tonica“, drama v treh dejanjih, spisal Körner, poslovenil Svitoslav Pintar; — „Št!“ igra v dveh dejanjih, spisal E. Scribe, poslovenil Val. Mandelc; — Blaznica v prvem nadstropji“, vesela igra v enem dejanji, češki spisal F. F. Šamberk, poslovenil Jos. Starè; — „Ali plavaj ali utoni!“ v italijansčini spisal Leo di Castelnuovo, poslovenil P. — „Zmešnjava na zmešnjavo, burka v petih dejanjih, spisal A. Kotzebue, poslovenil Jos. Cimperman; — „Štempihar mlajši“, gluma v enem dejanji, spisal A. Belly, poslovenil V. Eržen; — „Izbiralka“, vesela igra v treh dejanjih s petjem, spisal Kosta Trifković, poslovenil V. Eržen. Tajnikovo poročilo pripoveduje, da je „Dram. društvo“ v zgoraj omenjeni društveni dobi dobilo od slavnega dež. odbora podpore 1000 gld., od katerih je 600 gld. razpisalo v nagrado slovenskim igram, 300 gld. porabilo v izdavanje „Slovenske Talijske“, a za ostalih 100 gld. nakupilo si v pomnožitev svoje knjižnice mnogo izvrstnih dramatiških del slovenskih, italijanskih in nemških. S pomočjo dragovoljnih diletantov priredilo je tri javne predstave. Skupni dohodki znašali so 1122 gld. 83 kr. stroški 1170 gld. 48 kr., zadnji tedaj presežajo dohodke za 47 gld. 65 kr., čemur se ni čuditi, ako pomisljamo, kako malo se briga naša inteligencija za ta preimenitni narodni závod in kako se število podpornih udov krči od dné do dné. Stan premoženja dne 20. sept. 1880. leta vendar kaže 5885 gld. 65 kr. gotovine. V slovenskem listu se je te dni nekdo jezil, da so „Dram. društva“ knjige predrage (kar pa ni res, kajti letošnje knjige obsežajo 26½ tiskane pole, a stanejo samo 2 gld.) ter patetično vzdihnil: „kdo bode dal za (slovensko) „Donno Diano“ n. pr. 1 forint, dočim jo nemško lahko dobi za 12 kr.“ — Smešno je, slovensko uboštvo meriti na nemške vatlje, kajti Nemcev je samo v nemški državi nad štirideset milijonov, a nas Slovencev niti poldrug milijon ni! O takih številkah je neslana vsaka primerava, vendar ménimo, da bode vsak pameten rojak naš rajši stanoval v svojej slovenskej bajti, nego v najetem nemškem gradu. Tudi to graja g. poročevalec, da društvo po več iger v enem zvezku daje na svitlo. To dela društvo, da je vezanje menj stane in ker je to društvenikom ugodneje. Saj se poleg tega dobivajo tudi posamične igre na prodajo. — G. Anton Nédved je zložil dva nova šolska napeva pod naslovom: „K poroki cesarjeviča

Rudolfa s princesinjo Štefanijo^a, katerima je pridejan tudi kratek životopis cesarjeviča Rudolfa in kraljčine Štefanije. Napeva z životopisom 4 strani v 8ki obsezajoča po 3 kr. prodaje založnik Milec v Ljubljani. — Ivan Tomšič, učitelj na c. kr. vladnici v Ljubljani, je spisal knjižico „Cesarjevič Rudolf, nastolnik avstrijski“. Knjižica obseza 20 strani, ima več ličnih podob ter se prodaje s poštnino vred po 12 kr. zvezek pri tiskarji in založniku Karlu Rauschu na Dunaji (VI. Hornbostelgasse 4.) — Marijin mesec ali Šmarnice za leto 1881. Na svitlo dal častivec Marijin, založil pisatelj, tiskala „Narodna Tiskarna“ v Ljubljani 1881, 16°, 351 str. Cena knjige 85 kr. — Zgodovina slovenskega slovstva, spisal in založil Julij pl. Kleinmayr v Kopru, natisnila tiskarnica družbe sv. Mohora v Celovci 1881, 8°, 226 str. Vsebina: I. o jeziku in delitvi po narečjih, II. razdelitev slovstvene zgodovine, III. temelj slovanskej vedi, IV. o azbuki, V. stara slovensčina, VI. slovensko slovstvo in sicer A. staroslovensko: 1. brizinski spomeniki, 2. glagoliško slovstvo, 3. cirilsko slovstvo, 4. slovensčina pod Trubarjem, B. novoslovensko slovstvo. Knjigo prodaje pisatelj Julij pl. Kleinmayr c. kr. profesor v Kopru po 1 gld. 20 kr., s pošto nakaznico franco. Učitelji, dijaki srednjih šol in učiteljski pripravniki dobivajo jo po 1 gld. Knjiga se lahko naroča tudi pri tiskarnici družbe sv. Mohora v Celovci. — „O pritoževanju proti merilu za zemljišni davek“, imenuje se knjižica, ki jo v slovenskem in nemškem jeziku na svitlo dala kmetijska družba štajarska in ki kmetiskim posestnikom daje pouk, kako naj se narejajo pritožbe zoper previsoke ali napačne vpenitve svojih zemljišč. Knjižica je natisnena v Gradcu v tiskarni Leykam-Josefthal in velja 10 kr. — „Razlaganje sv. rožnega venca“ za vse dni meseca maja z dodatkom navadnih molitev; devetdnevne in tridnevne, kakor tudi nekaj pesem. Po nemškem uredil in pomnožil o. Hrisogon M. S. podoba na čelu. Stane trdo vezano v polu platnu 75 kr. Dobiva se ta knjiga v katoliškeji bukvarni v Ljubljani.

Südsteierische Post imenuje se dvakrat na teden v Mariboru izhajajoči list, katerega so osnovali spodnještajerski rodoljubi v ta namen, da bi zagovarjal načela sedanje spravljive vlade, zastopal terjatve in pravice slovenskega naroda ter odbijal nasprotno napade na našo narodnost. Ta list je jako dobro uredovan ter stane za četrt leta samo 1 gld. 70 kr. Naročnina pošilja se v Maribor (Hauptplatz 3, Eck der Domgasse.)

Životopis kardinala Gjura Utješenović-Martinušića, katerega je spisal znani hrvatski pesnik in pisatelj Ognjoslav Utješenović in katerega je dala na svitlo jugoslovanska akademija, izšel je sedaj tudi v nemškem prevodu pri W. Braumüllerji na Dunaji. Knjigi so dodani tudi slika, grb in načrt rodnega grada Martinušičevega. To delo, v katerem je g. Utješenović porabil več novih, dosedaj še ne znanih zgodovinskih virov iz tajnega cesarskega dvornega arhiva na Dunaji, vzbudilo je tudi v Nemcih veliko pozornost in nedavno smo čitali v „Pressi“ obširnejšo oceno o njem od gradskega profesorja Kronesa.

Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika, obraduje Dj. Daničić i izdaje jugoslovanska akademija. Te knjige prišel je na svitlo 2. zvezek, ki seza od „besjeda“ do „bogati“ in od 16. do 30. pole. Cena zvezku je 3 gld.

Archiv für slavische Philologie. Tega preimenitnega osrednjega glasila slovanskemu jezikoslovju, katerega pri Weidmannu v Berlinu v nemškem jeziku izdaje peterburški profesor V. Jagić, prišel nam je ravnokar v roke pete knjige tretji zvezek, ki prinaša te zanimive razprave: Grössler-Brückner, die slavischen Ansiedelungen im Hassengau; M. Drinov, Beiträge zur Kunde der neubulgarischen Sprache; Kirste, zum slavischen Palatalismus; Grot, zur Kritik einer Stelle des Constantin Porphyrogenitus; Wesselofsky, der ewige Jude; Danysz, das Gebetbuch der heiligen Hedwig. Poleg tega Brückner, Nehring in Jagić objavljajo več kritik o imenitnih knjigah slovanskih, izmed katerih je posebnega spomina vredno, kar Jagić piše o „Rječniku hrvatskoga ili srpskoga jezika“. Pohvalno oménja vso notranjo, na strogo znanstveno podstavo oprto osnovo tega akademijskega slovarja; priznava pridnost, sposobnost, spretnost, trdno voljo in energijo njegovega urednika g. Daničića, i graja protikritiko, katero je pred nekoliko meseci zoper ta slovar v Sušaku dal na svitlo g. dr. Fr. Pilepić, ki namesto učenega, vse bogastvo prelepega hrvatskega jezika obsezajočega slovarja želi, da bi akademija dala na svitlo praktičen slovar, ter dostavlja: „die südslavische Akademie thut wohl daran, sich in ein solches Unternehmen nicht einzulassen, sie hat genug an der grossen Aufgabe des historischen Wörterbuches zu thun. Dass diese so schön begonnene lexicale Leistung nicht nach dem Geschmacke derjenigen sein wird, welche rein praktische Zwecke vor Augen haben, das liess sich vorhersehen . . . Man hat kein Recht, daraus irgend welchen Vorwurf gegen die Akademie abzuleiten. In der That kann man eine ganz anders d. h. sehr günstig lautende Anzeige des akademischen Wörterbuches in der slovenischen Monatsschrift „Zvon“ (Laibach, 1881) 91—100 lesen, welche der als feiner Kenner der slovenischen Sprache bekannte Fr. Levstik geschrieben hat. Was er da zu Gunsten des Kajkavischen vorbringt, das möchte auch ich zur Beherzigung empfehlen.“ Mej manjšimi članki odlikuje se osobito Jagićev „Kraljević Marko, kurzskizirt nach der serbischen Volksdichtung“, in istega pisatelja „Bibliographischer Bericht“, v katerem našteva in kratko ocenjuje vse znamenitejšje knjige, ki so zadnje mesece v raznih slovanskih jezikih prišle na svitlo. Uže zaradi tega prizvrstnega bibliografičnega poročila zasluži Jagićev arhiv, da bi prišel v roke vsakemu, kdor se briga za razcvit, razvoj in pravi napredek slovanskih slovestev. O Trstenjakovih spisih, osobito ónih, ki so bili zadnja leta natisnjeni v matičinih letopisih, pravi Jagić: „Man muss der grossen Gelehrsamkeit des Verfassers volles Recht widerfahren lassen; wenn er jedoch wirklich wünscht, dass einige Resultate seiner Forschungen (und nicht alles ist ja verfehlt) in die Wissenschaft Eingang finden, so möchte ich ihm rathen, für eine möglichst knapp gehaltene, alles überflüssige bei Seite lassende deutsche Bearbeitung zu sorgen.“

Stanko Vraz. Izabrane pjesme. S uvodom Franje Markovića. Sa slikom pjesnikovom. Zagreb 1880. Naklada „Matice Hrvatske“. Tisak Karla Albrechta. Knjiga šteje jednoindvajset tiskanih pol, od katerih Markovičeva velezanimiva študija napolnjuje deset pol. Po vnanjej obliki ta knjiga spada mej najokusnejše tiskopise hrvatske, da, reči moremo, da se sme primerjati najelegantnejšim knjigam nemškim ali francoskim. Uže gledati to lepo knjigo je veselje! Kakor je znano, dobili so Stanka Vraza družabniki „Matice Hrvatske“ za leto 1880.,

a poleg njega še petero drugih knjig. In vse to za 3 gld.! Stanko Vraz prodaje se sedaj tudi v knjigarnah po 3 gld. zvezek.

„Pobratimstvo, mesečni žurnal za književnost i nauku“ imenuje se nov srbski list, katerega v obliki „Ljubljanskega Zvona“ od novega leta izdajajo dijaki velike sole v Belemgradu. Letna naročnina mu je 4 gld.

Češko slovesstvo. Največ pozornosti vzbudila je zadnji čas knjiga pod naslovom „O živatě a púsabení Josefa Kajetana Tyla“ spisal J. L. Turnovský. Saj je pa tudi res izvrstna slika življenja in delovanja jednega najbolj navdušenih domorodcev, kar jih je Češka imela, pa tudi jednega najnesrečnejših. Čitati se da kakor roman, kajti opisuje nam Tyla človeka, rodoljuba, burno življenje pesnikovo in igralčevo. Sládek končuje kritiko o njej v „Lumfru“ želeč: „Takových knih měli bychom míti více“.

Koncem minulega leta izdala je prva češka pisateljica zdanje dobe E. Krásnohorská zbirko pesnij pod naslovom „K slovanskému jihu“. Pesni te so uže same na sebi krasne, da, poleg Svatopluk Čechovih bajè najlepše; Krásnohorská je pa tudi poleg tega še pokazala kraj, kamor naj bi se češki pesniki bolj pogostem obračali. Razen J. Holečka se izmej čeških pisateljev nihče ne briga za južne Slované. Nihče bi ne mislil, da te krepke, junaške besede, globoki čut in zdravi nazori o življenji prihajajo iz srca ženskega. Ne more se povedati, katere pesni so lepše, ali junaške, bojne ali lirične... Pozná se, da je Krásnohorská s pridom prebirala srbsko narodno pesništvo ter se iz tega neusahljivega vira prave poezije veiko naučila.

Izšel je ravnokar francoski prevod „Babičke“ od Božene Kapove. Knjižica, tiskana jako okusno, stane 1 gld. 50 kr. Morebiti ustrezamo slovenskim gospodičnam, jezika francoskega zmožnim, če jim oznanjamo to knjigo.

Mladi nadarjeni pisatelj Eduard Jelínek opisal je svoje potovanje iz Poljske z mrtvim prijateljem Jablonskim. „Vzpomínka na Boleslava Jablonského“ odlikuje se posebno po lepem zlogu in navdušenih mislih. Čisti dobiček je namenjen „ustanovi Jablonskega“.

Jako zanimiva je nadalje knjiga: „Fr. Lad. Rieger, vodja češkega naroda,“ spisal Jak. Malý. Kar je storil Rieger svojemu narodu, ne da se kmalu in lahko ocenjevati, zategadelj morajo biti Čehi hvaležni g. Malému za to, kar jim je dal. S političnega stališča je dobro opisal Riegerjevo delovanje; a zasluge njegove v literaturi, ki niso nikakor male in zasluge o g'edališči češkom jáko so površno naznačene. Riegerjevega biografa čaka teško delo.

„Bibliografický Věstník“, katerega v Pragi po jeden pot na mesec izdaje Urbanek, potreben je vsakemu, kdor se hoče seznaniti s češko in slovansko literaturo ter se vestno briga za nje razvoj; kajti ta „Bibl. Věstník točno prinaša naznanila o vseh novih knjigah i novinah, objavlja vire životopisom pisateljskim ter zaznamenuje vsako kritiko o tem ali ónem spisu.

Русскій кружокъ. Uže v prvej številki „Ljubljanskega Zvona“ opozárjali smo svoje čitatelje, kako nepričakovano hitro napreduje na slovanskem jugu znanje in učenje ruskega jezika. Po Bolgarskej, Srbskej in Črnej gori uvedben je ruski jezik obligaten predmet v vse srednje šole. Tudi v Hrvatskej se osobito

starčevičevski listi pečajo ozbiljno z ruskimi razmerami ter priporočajo svojim ljudem, da naj se pridno učé ruski. Ravno tako se tudi Čehi, osobito v Pragi trudijo, da bi se popolnem naučili ruskemu jeziku. Uže pred dvema letoma osnoval je v Pragi znani leksikograf dr. Rank „Russkij kružok“, društvo ki ima namen „praktičeskoe izučenie russkago jazyka i razvitie obštenija meždu členami“. To društvo ima, kakor nam piše prijatelj iz Prage, okolo 100 družabnikov, največ Čehov, potem nekoliko bolgarskih dijakov in nekaj pravih Rusov. Družabniki se navadno shajajo po jeden pot na teden v „Umčelckej besedi“, navadnem zbirališču čeških pisateljev, glasbenikov in umetnikov. Tu čitajo, pojó, deklamujejo ali predstavljajo kakšno igro, vse v ruskem jeziku; društvo ima tudi malo, a dobro in izbrano knjižnico rusko, v katerej se nahajajo vsi ruski klasiki, mnogo lep-slovnih listov ruskih in vse knjige, ki so preložene iz češkega na rusko, ali narobe. V društvenem odboru sedé znani literati in odličnjaki češki, predsednik mu je državni poslanec dr. Vašatý. Društvenih pravil §. 5. pravi, da razgovorni jezik na navadnih zborih je ruski, a na občinih zborih morajo družabniki govoriti ali češki, ali nemški zato, da jih umeje — policijski komisar. In §. 26. celo govori: „§. 5. nelza izmčnjatъ, ináč obštestvo budetъ zakryto.“ Društvenine plačuje se na leto po 3 gld. Vivat sequens!

Ruske knjige. Naš slovenski rojak g. O. Klemenčič, profesor na 2. gimnaziji v Sanktpeterburgu, spisal je, kakor čitamo v ruskih novinah, to šolsko knjigo: *Upraznenija v prevodah s ruskago jazyka na latinskij dlja srednih klassov gimnazij i progimnazij.* Spb. 1881. c. 70 k. — V. Dalj. *Tolkovoj slovar živago velikorusskago jazyka.* Tom vtoroj J—O. 2. ispr. izd. i značiteljno umnoženoe po rukopisi avtora. Spb. 1881. 4° 1810 str. podpisnaja c. 20 r. — J. Ždanov. *Literatura slova o polku Igorevč.* Kiev 1880. (Ottisk iz universitetskijh Izvčstij.) c. 50. k.

Čitanka ruska in zgodovina ruske literature. Onim, ki se želé kratkim potom seznaniti z ruskim slovstvom priporočá se: *Istorija ruskoj slovesnosti* (2 dela, Spb. 1880, 3 rublje) in *Istoričeskaja hristomatia novago periode ruskoj slovesnosti* 2 dela, Spb. 1880, 2 rublja 50 kopejk. Obe knjigi spisal je A. Galahov in naučno ministerstvo ji priporočá za srednja učilišča. Dalje je spomina vredna tudi knjiga: P. Polevoj, *Istorija ruskoj literature v očerkah i biografijah s risunkami i portretami* I. del, stane 4 rublje.

Urednikova listnica. G. J. K. v D. Ponujanega članka o potresih ne moremo sprejeti, ker nam je uže prof. Jesenko o tem predmetu poslal jako obširno, zanimivo in temeljito razpravo, katero začnemo v prihodnjéj številki tiskati.

„LJUBLJANSKI ZVON“ stane vse leto 4 gld., pol leta 2 gld., četvrt leta 1 gld.
Naročnina pošilja se upravnistvu v „Narodnej tiskarni“ v Ljubljani.

Založniki: J. Jurčič, in drugovi. — Za uredništvo odgovoren: dr. I. Tavčar.

Tiska „Národna tiskarna“ v Ljubljani.

Oznaniło. Ker nam je „Ljubljanskega Zvona“ prva številka pošla tudi v 4. izdanji in je zaradi predragega tiska ne moremo v petič tiskati, oglašamo s tem novim naročnikom, da jim prve številke ne moremo pošiljati.

Samo tedaj, ako bi se oglasilo vsaj petdeset novih vseletnih naročnikov, bode se I. zvezek še jedenpot natisnil.

Založniki.

Popravek: V „Ljubljanskega Zvona“ IV. zvezku na 221. strani v Verskih bajkah namestu Črmošnjice čitaj: Čremošnice; kajti g. pisatelj to imé izvája od besede čremoh = divji česen. — V Erjavčevem „Raku“ na 244. strani namestu: „No, on se za vse te obroke ne zmeni,“ čitaj: „No, on se za vse te obroke ne zmeni“. Krivi obroki (Verläumdungen) govore Tolminci.

